

BIURO UZNAWALNOŚCI WYKSZTAŁCENIA I WYMIANY MIĘDZYNARODOWEJ

**SYSTEM EDUKACJI
W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
SZKOŁY I DYPLOMY**

dr Joanna Jung-Miklaszewska

WARSZAWA 2003

Publikacja "System edukacji w Rzeczypospolitej polskiej. Szkoły i dyplomy" dostępna jest na stronie internetowej w dwóch wersjach językowych (polskiej i angielskiej) www.buwiwm.edu.pl

Niniejsza publikacja została opracowana przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (NARIC/ENIC Polska)
ul. Smolna 13, 00-375 Warszawa
+48 22 828 81 61
biuro@buwiwm.edu.pl
www.buwiwm.edu.pl

Spis treści

Wstęp	6
1. System edukacji i jego podstawy prawne	7
2. Szkoły publiczne i niepubliczne	8
3. Obowiązek szkolny	8
4. Centralna Komisja Egzaminacyjna.....	9
5. Przedszkola	10
6. Szkoły podstawowe i gimnazja.....	11
6.1. 8-letnia szkoła podstawowa (przed wprowadzeniem ustawy z 1999 roku)	11
6.2. 6-letnia szkoła podstawowa (po wprowadzeniu ustawy z 1999 roku)	12
6.3. Gimnazjum.....	12
7. Szkoły ogólnokształcące ponadpodstawowe (od 2001 r. ponadgimnazjalne).....	13
7.1. 4-letnie liceum ogólnokształcące (przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku).....	13
7.2. 3-letnie liceum ogólnokształcące (po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku).....	14
8. Szkolnictwo zawodowe	15
8.1. Zasadnicza szkoła zawodowa	15
8.1. 1. Zasadnicza szkoła zawodowa przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku	15
8.1.2. Zasadnicza szkoła zawodowa po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku	15
8.2. Średnie szkoły zawodowe (od 2001 r. szkoły ponadgimnazjalne)	16
8.2.1. Średnie szkoły zawodowe przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku.....	16
8.2.2. Szkoły ponadgimnazjalne (zawodowe) po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku	19
9. Szkoły artystyczne	20
9.1. Szkoły muzyczne	20
9.1.1. Szkoły muzyczne przed 1999 rokiem	20
9.1.2. Szkoły muzyczne po 1999 roku.....	21
9.2. Szkoły plastyczne.....	23
9.2.1. Szkoły plastyczne przed 1999 rokiem	23

9.2.2. Szkoły plastyczne po 1999 roku	23
9.3. Szkoły baletowe	23
10. Szkoły średnie dla nauczycieli oraz zakłady kształcenia nauczycieli	24
10.1. Szkoły średnie dla nauczycieli oraz zakłady kształcenia nauczycieli przed 1990 rokiem	24
10.1.1. Szkoły średnie	24
10.1.2. Zakłady kształcenia nauczycieli	24
10.2. Zakłady kształcenia nauczycieli po 1990 roku	25
11. Szkoły dla dorosłych	26
12. Szkoły wyższe	28
12.1. Szkoły wyższe przed 1990 rokiem	28
12.2. Szkoły wyższe po 1990 roku	29
12.2.1. Podstawy prawne	29
12.2.2. Zarządzanie szkołami wyższymi	30
12.2.3. Szkoły wyższe państwowe i niepaństwowe	31
12.2.4. Struktura studiów	32
12.2.5. Warunki wstępu na studia	32
12.2.6. Programy studiów	33
12.2.7. Dyplomy ukończenia szkół wyższych i uzyskiwane tytuły zawodowe	34
12.2.8. Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki	35
12.2.9. Tytuł naukowy i tytuł w zakresie sztuki	36
Bibliografia	37
Załącznik 1. Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej	38
Załącznik 2. Ramowy plan nauczania dla gimnazjum.	39
Załącznik 3. Ramowy plan nauczania dla trzyletniego liceum ogólnokształcącego, w tym trzyletniego liceum ogólnokształcącego specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania	40
Załącznik 4. Ramowy plan nauczania dla trzyletniego liceum profilowanego, w tym trzyletniego liceum profilowanego specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania	42

Załącznik 5. Ramowy plan nauczania dla czteroletniego technikum, w tym czteroletniego technikum specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania.	44
Załącznik 6. Ramowy plan nauczania dla zasadniczej szkoły zawodowej, w tym zasadniczej szkoły zawodowej specjalnej dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania.	46
Załącznik 7. Ramowy plan nauczania dla liceum ogólnokształcącego dla dorosłych na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej.	48
Załącznik 8. Ramowy plan nauczania dla szkoły zasadniczej na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej.	49
Załącznik 9. Ramowy plan nauczania dla liceum zawodowego na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej.	51
Załącznik 10. Ramowy plan nauczania dla liceum technicznego na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej.	53
Załącznik 11. Ramowy plan nauczania dla technikum, liceum i szkoły równorzędnej, na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej.	55
Załącznik 12. Ramowy plan nauczania dla technikum, liceum i szkoły równorzędnej, na podbudowie programowej szkoły zasadniczej.	57
Załącznik 13. Ramowy plan nauczania dla szkoły policealnej i pomaturalnej.	59
Załącznik 14. Ramowy plan nauczania dla szkoły policealnej na podbudowie programowej liceum ogólnokształcącego (kształcenie w zawodach na poziomie robotniczym) oraz na podbudowie programowej liceum technicznego.	60
Załącznik 15. Wzory świadectw i dyplomów.	61
Załącznik 16. Dyscypliny nauki (sztuki), w których szkoły wyższe i instytuty naukowe w Polsce mogą nadawać stopnie naukowe.	63

Wstęp

Niniejsze opracowanie dostarcza podstawowych informacji na temat systemu kształcenia w Polsce, przede wszystkim zaś jego kolejnych ogniw, którymi są szkoły prowadzące kształcenie na poszczególnych etapach.

Powstało ono w Biurze Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej w Polsce i jest adresowane głównie do pracowników podobnych biur, funkcjonujących w wielu krajach pod nazwą ośrodków ENIC/NARIC. Dlatego w opracowaniu starano się zamieścić informacje mogące ułatwić pracę wymienionych ośrodków, dotyczącą ekwiwalencji i uznawania świadectw oraz dyplomów ukończenia różnych typów szkół.

Opracowanie dostarcza ogólnej informacji na temat podstaw prawnych funkcjonowania systemu kształcenia w Polsce, zasad zarządzania nim oraz danych statystycznych dotyczących aktualnej liczby placówek działających na poszczególnych poziomach kształcenia.

Najistotniejszą jednak częścią opracowania jest opis systemu kształcenia uwzględniający zarówno założenia aktualnie (od 2000 r.) wprowadzanej reformy, jak i charakterystykę typów szkół funkcjonujących w ramach wcześniej obowiązującej struktury. Tak więc jeśli chodzi o aktualny system oświaty, przedstawiono tu szkolnictwo obowiązkowe, czyli 6-letnie szkoły podstawowe i 3-letnie gimnazja, szkolnictwo ponadgimnazjalne oraz szkolnictwo wyższe. Natomiast w odniesieniu do okresu sprzed 2000 r. opisem objęte zostały: 8-letnie szkoły podstawowe, różne typy szkół ponadpodstawowych i szkoły wyższe.

W opisie tym, obejmującym zarówno aktualną strukturę systemu kształcenia, jak i tę wcześniejszą, z ww. względów skoncentrowano się na takich informacjach dotyczących poszczególnych typów szkół jak: wymagania wstępne, programowy okres kształcenia, obowiązujące programy kształcenia, typy uzyskiwanych dokumentów potwierdzających zdobyte wykształcenie oraz możliwości dalszej edukacji. Zamieszczono tu również informację dotyczącą warunków ubiegania się o uzyskanie w naszym kraju stopni naukowych oraz dokumentów potwierdzających ich nadanie.

Opracowanie zawiera też liczne załączniki, takie jak: aktualne ramowe plany nauczania w poszczególnych typach szkół obowiązkowych i ponadgimnazjalnych, wzory dokumentów ukończenia różnych typów szkół, wykaz szkół wyższych i prowadzonych w nich kierunków kształcenia oraz dziedzin nauki, w jakich są nadawane stopnie naukowe.

1. System edukacji i jego podstawy prawne

Podstawą prawną obowiązującego systemu oświaty jest **Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku** z późniejszymi zmianami.

Zgodnie z nią system oświaty tworzą:

- przedszkola, w tym z oddziałami integracyjnymi oraz przedszkola specjalne;
- szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne ogólnokształcące i zawodowe, w tym z oddziałami integracyjnymi oraz szkoły specjalne, szkoły sportowe oraz mistrzostwa sportowego i szkoły artystyczne;
- placówki oświatowo-wychowawcze, placówki pracy pozaszkolnej, w tym ogniska artystyczne oraz placówki kształcenia ustawicznego i praktycznego umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej i kwalifikacji zawodowych, zdobywanie umiejętności, kształtowanie i rozwijanie zainteresowań i uzdolnień a także korzystanie z różnych form wypoczynku;
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz inne poradnie specjalistyczne udzielające dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także pomocy uczniom w wyborze kierunku kształcenia i zawodu;
- placówki opiekuńczo-wychowawcze i resocjalizacyjne, zapewniające opiekę i wychowanie dzieciom i młodzieży pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej oraz inne działające stosownie do potrzeb w zakresie pomocy i opieki nad dziećmi i młodzieżą;
- ośrodki adopcyjno-opiekuńcze inicjujące i wspomagające zastępcze formy wychowania rodzinnego;
- ochotnicze hufce pracy;
- zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli;
- biblioteki pedagogiczne.

W niniejszym opracowaniu zostaną omówione jedynie placówki składające się na dwa pierwsze spośród ww. ogniw systemu oświaty.

Do końca roku szkolnego 1998/99 obowiązywała następująca struktura systemu oświaty:

- przedszkole
- 8-letnia szkoła podstawowa (obowiązkowa)
- szkoły ponadpodstawowe:
 - 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa
 - 4-letnie liceum ogólnokształcące (szkoła średnia ogólnokształcąca)
 - średnie szkoły zawodowe:
 - 4-letnie licea techniczne i zawodowe
 - 5-letnie technikum zawodowe, liceum i szkoły równorzędne
 - 2-2.5-letnie szkoły policealne i pomaturalne.

Od 1 września 1999 roku - zgodnie z **Ustawą z dnia 8 stycznia 1999 roku zawierającą przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego** - rozpoczęto wdrażanie zreformowanej szkoły obowiązkowej, w której skład wchodzi:

- 6-letnia szkoła podstawowa
- 3-letnie gimnazjum

Proces reformowania szkolnictwa ponadgimnazjalnego rozłożony na kilka etapów, został zapoczątkowany 1 września 2002 r. i potrwa do września 2005 r.

Tak więc 1 września 2002 r. - zgodnie z Ustawą z dnia 21 listopada 2001 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego - powołano do życia następujące typy szkół ponadgimnazjalnych:

- 2-3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe
- 3-letnie licea ogólnokształcące
- 3-letnie licea profilowane
- 4-letnie technika

Natomiast 1 września 2004 r. rozpoczną działalność szkoły uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, czyli:

- 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące
- 3-letnie technika uzupełniające

Z kolei, 1 września 2005 r. zaczną funkcjonować szkoły zawodowe przeznaczone dla absolwentów średnich szkół ogólnokształcących, czyli:

- szkoły policealne o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku

W związku z tym do 2005 r. kształcenie obejmujące absolwentów gimnazjów oraz działających do 2000 roku 8-letnich szkół podstawowych przebiegać będzie zarówno w istniejących wcześniej różnych typach szkół ponadpodstawowych, jak i w nowopowstających placówkach ponadgimnazjalnych.

2. Szkoły publiczne i niepubliczne

Zgodnie z obowiązującą ustawą o systemie oświaty wszystkie szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne mogą być zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych powstała spora liczba prawie nieznanych u nas szkół niepublicznych, zakładanych przez stowarzyszenia i osoby prywatne (wcześniej istniały jedynie nieliczne tego typu szkoły prowadzone przez Zakony i stowarzyszenie PAX).

Szkoły niepubliczne są zakładane i prowadzone przez osoby prawne lub fizyczne, szkoły publiczne - przez jednostki administracji państwowej oraz samorządu terytorialnego.

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie szkoła publiczna to placówka, która:

- zapewnia bezpłatne nauczanie w zakresie ramowych planów nauczania,
- przeprowadza rekrutację uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności,
- zatrudnia nauczycieli posiadających kwalifikacje określone w odrębnych przepisach,
- realizuje:
 - programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego, a w przypadku szkół zawodowych również podstawy programowe kształcenia w danym zawodzie lub profilu kształcenia zawodowego,
 - ramowy plan nauczania,
- realizuje ustalone przez ministra właściwego ds. oświaty i wychowania zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów,
- umożliwia uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych.

Szkoła niepubliczna może uzyskać ww. uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli:

- realizuje programy nauczania uwzględniające ww. podstawy programowe,
- stosuje ww. zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, z wyjątkiem egzaminów wstępnych,
- prowadzi dokumentację przebiegu nauczania ustaloną dla szkół publicznych,
- w przypadku szkoły zawodowej – kształci w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego albo w innych zawodach za zgodą Ministra Edukacji Narodowej,
- zatrudnia nauczycieli przedmiotów obowiązkowych posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli szkół publicznych.

3. Obowiązek szkolny

Zgodnie z **Ustawą o systemie oświaty** od roku szkolnego 1999/2000 nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia. Obowiązek szkolny rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia. Od roku szkolnego 1999/2000

obowiązek szkolny został przedłużony o 1 rok, poprzednio obowiązkowe kształcenie obejmowało okres od 7 do 17 roku życia i dotyczyło ukończenia 8-letniej szkoły podstawowej.

Na wniosek rodziców naukę w szkole podstawowej może także rozpocząć dziecko, które przed dniem 1 września kończy 6 lat, jeżeli wykazuje psychofizyczną dojrzałość do podjęcia nauki szkolnej. Decyzję o wcześniejszym przyjęciu dziecka do szkoły podstawowej podejmuje dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej na temat poziomu rozwoju dziecka.

Od roku szkolnego 1999/2000 obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do 6-letniej szkoły podstawowej i 3-letniego gimnazjum, a po ich ukończeniu do szkoły ponadgimnazjalnej. Kształcenie w ramach obowiązku szkolnego może odbywać się zarówno w placówkach publicznych, jak i niepublicznych. Dzieci niepełnosprawne podlegają również obowiązkowi szkolnemu.

4. Centralna Komisja Egzaminacyjna

Została utworzona 1 stycznia 1999 roku na mocy Ustawy o systemie oświaty w celu przygotowania i organizowania nowego systemu oceniania zewnętrznego edukacyjnych osiągnięć uczniów. Działa we współpracy z ośmioma okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna realizuje następujące zadania:

- przygotowanie i doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych,
- opracowywanie projektów standardów wymagań egzaminacyjnych,
- ustalanie jednolitych dla danego etapu kształcenia zestawów do przeprowadzenia sprawdzianu i egzaminów w danym roku szkolnym,
- ustalanie terminów egzaminów,
- koordynowanie działań okręgowych komisji egzaminacyjnych w celu zapewnienia jednolitości i jakości realizowanych przez nie zadań,
- analizowanie wyników sprawdzianu i egzaminów w skali całego kraju oraz składanie ministrowi edukacji narodowej sprawozdań dotyczących poziomu osiągnięć uczniów na poszczególnych etapach kształcenia,
- przygotowywanie i upowszechnianie programów doskonalenia nauczycieli w zakresie diagnozowania i oceniania,
- prowadzenie ewidencji egzaminatorów okręgowych komisji egzaminacyjnych,
- tworzenie i doskonalenie komputerowego systemu przetwarzania danych egzaminacyjnych dla okręgowych komisji egzaminacyjnych,
- inspirowanie badań naukowych i innowacji w dziedzinie oceniania i egzaminowania.

Reforma systemu edukacji, dokonująca się w naszym kraju od 1999 roku, objęła również wprowadzenie nowego, spójnego i bardziej zobiektywizowanego systemu oceniania edukacyjnych osiągnięć uczniów. Nowym rozwiązaniem w tym zakresie jest - oprócz oceniania wewnątrzszkolnego - ocenianie zewnętrzne organizowane przez władze oświatowe.

Ocenianie wewnątrzszkolne osiągnięć edukacyjnych uczniów jest rozumiane jako rozpoznawanie przez nauczycieli poziomu postępów w opanowaniu wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z programów nauczania oraz formułowanie oceny. Obejmuje ono: formułowanie wymagań edukacyjnych oraz informowanie o nich uczniów i rodziców, bieżące ocenianie i śródroczne klasyfikowanie według skali i w formach przyjętych w danej szkole, przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych, ustalanie ocen klasyfikacyjnych na koniec roku szkolnego (semestru) i warunków ich poprawiania.

Ocenianie zewnętrzne natomiast powinno pozwolić na diagnozowanie osiągnięć uczniów, monitorowanie poziomu nauczania w szkołach oraz dostarczenie obiektywnych i porównywalnych informacji na temat jakości pracy szkoły oraz stosowanych programów nauczania.

Ocenianie zewnętrzne obejmuje:

- **sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej** – zwany sprawdzianem – z poziomu opanowania umiejętności ponadprzedmiotowych, określonych w standardach wymagań,
- **egzamin w trzeciej klasie gimnazjum** – zwany egzaminem gimnazjalnym – z umiejętności z zakresu przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych określonych w standardach wymagań,

- **egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe** – zwany egzaminem zawodowym, który jest formą oceny poziomu opanowania wiadomości i umiejętności z zakresu danego zawodu, określonych w standardzie wymagań, będącym podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe; składa się z etapu pisemnego i praktycznego,
- **egzamin maturalny** – jest formą oceny poziomu wykształcenia ogólnego; sprawdza wiadomości i umiejętności, określone w standardach wymagań egzaminacyjnych, stanowiących podstawę przeprowadzania egzaminu maturalnego; składa się z części pisemnej i ustnej.

Natomiast standardy wymagań egzaminacyjnych są opracowane z uwzględnieniem tzw. podstaw programowej przewidzianej dla poszczególnych poziomów kształcenia, czyli kanonu podstawowych treści kształcenia.

5. Przedszkola

Placówki wychowania przedszkolnego stanowią część systemu oświaty. Pełnią zarówno funkcje opiekuńcze, wychowawcze, jak i dydaktyczne, będąc uzupełnieniem wychowawczych oddziaływań rodziny. Odgrywają również ważną rolę w kompensowaniu braków środowiskowych dzięki realizowaniu rozlicznych zadań dydaktycznych, których celem jest wspieranie rozwoju dzieci i ich przygotowanie do podjęcia nauki szkolnej.

Wychowaniem przedszkolnym są objęte dzieci od trzeciego roku życia do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej sześciolletniej szkoły podstawowej. Jest ono organizowane w przedszkolach, będących samodzielnymi placówkami, lub w oddziałach przedszkolnych funkcjonujących przy szkołach podstawowych (tzw. klasach zerowych). Dzieci

sześciolletnie mają ustawowe prawo do rocznej edukacji przedszkolnej przygotowującej je do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Umożliwienie dzieciom korzystania z tego prawa jest obowiązkiem samorządów lokalnych (gmin). Rodzice mogą odwołać się do wojewody, jeżeli gmina nie umożliwi ich sześciolletniemu dziecku korzystania z tego prawa. Obecnie z możliwości rocznego przygotowania przedszkolnego, zarówno w przedszkolach, jak i oddziałach przedszkolnych, korzysta 97% sześciolatków.

Przedszkola dzielą się na publiczne i niepubliczne. Przedszkola publiczne są zarządzane i finansowane przez gminy. W kosztach utrzymania przedszkoli uczestniczą również rodzice dzieci, płacąc za pobyt dzieci przekraczający 5 godzin dziennie oraz koszty wyżywienia. Przedszkole jest ustawowo zobowiązane do zapewnienia dziecku bezpłatnego co najmniej 5-godzinnego nauczania i wychowania w ciągu dnia. Przedszkola publiczne wykorzystują w swojej pracy programy uwzględniające podstawę programową wychowania przedszkolnego, zatwierdzoną przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, czyli zakres podstawowych kompetencji rozwojowych dzieci tej grupy wiekowej.

Przedszkola niepubliczne mogą być zakładane i prowadzone przez osoby prawne i fizyczne po ich wpisaniu do ewidencji właściwego kuratora. Kurator sprawuje też nadzór pedagogiczny. Placówki te są finansowane głównie przez rodziców. Przedszkole prowadzone przez osobę fizyczną może ubiegać się o status przedszkola publicznego, a następnie o dofinansowanie swojej działalności z budżetu gminy. Przedszkola niepubliczne są zobowiązane do realizacji podstawy programowej.

Dzieci niepełnosprawne od 3 roku życia do czasu rozpoczęcia nauki szkolnej (w wieku 7 lat), nie dłużej jednak niż do 10 roku życia, mogą uczęszczać do przedszkoli specjalnych lub integracyjnych. Wychowanie przedszkolne dzieci specjalnej troski nie jest obowiązkowe, jest to jedynie prawo, z którego mogą skorzystać. W przedszkolach specjalnych wykorzystuje się programy zalecane przez MENiS dla przedszkoli powszechnych. Inaczej jest jedynie w przypadku przedszkoli dla dzieci upośledzonych umysłowo, niesłyszących oraz z upośledzeniami sprzężonymi.

Od 1993 r.- zgodnie z zarządzeniem MEN - oprócz przedszkoli specjalnych są organizowane przedszkola oraz oddziały integracyjne, w których dzieci niepełnosprawne przebywają razem z dziećmi o prawidłowej dynamice rozwoju.

Wychowanie przedszkolne. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba dzieci nauczycieli ogółem	Liczba ogółem
Placówki przedszkolne w tym: oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	17 337	848 507	62 627
	9 162	19 2535	11 624

6. Szkoły podstawowe i gimnazja

6.1. 8-letnia szkoła podstawowa (przed wprowadzeniem ustawy z 1999 roku)

Od roku szkolnego 1948/49 do 1965/66 szkoła podstawowa była szkołą 7-letnią, tworząc wraz z 4-letnim liceum ogólnokształcącym 11-letni cykl kształcenia ogólnego, w którym kolejne klasy stanowiły jednolity ciąg, liczony od klasy pierwszej do jedenastej.

Przedłużenie nauki w szkole podstawowej do lat 8 nastąpiło w myśl **Ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania** i – zgodnie z zawartą w niej argumentacją – miało na celu lepsze przygotowanie uczniów do dalszego kształcenia i zdobywania kwalifikacji zawodowych. Realizacja reformy polegała na wprowadzeniu nowych programów kształcenia w klasach V-VII oraz zorganizowaniu w roku szkolnym 1966/67 klasy ósmej. Szkoła ta – zgodnie z nazwą – była podstawowym ogniwem polskiego systemu szkolnego. Nauka w zakresie ośmiu klas szkoły podstawowej była objęta obowiązkiem szkolnym. Dowód ukończenia tej szkoły stanowiło **świadczenie ukończenia szkoły podstawowej**, które umożliwiała kontynuację nauki w różnego typu szkołach ponadpodstawowych.

Do 1991 r. szkoła podstawowa była placówką jednolitą pod względem programu kształcenia. Oznaczało to, że kształcenie w niej przebiegało według takiego samego programu we wszystkich szkołach w kraju oraz takich samych podręczników. Zmiany dokonywane po tym okresie polegają m.in. na tym, że nauczyciele mogą realizować różne programy nauczania uwzględniające jedynie podstawę programową czyli określony zestaw wspólnych treści, zatwierdzonych przez ministra edukacji narodowej.

Kształcenie w ciągu pierwszych trzech lat (nauczanie początkowe) miało w założeniu charakter propedeutyczny, gdyż umożliwiała opanowanie podstawowych wiadomości i umiejętności niezbędnych do dalszej edukacji. Pozostałe lata nauki poświęcone były kształceniu ogólnemu w zakresie różnych przedmiotów, odpowiadających podstawowym dyscyplinom naukowym (np. historia) oraz obszarom aktywności człowieka (np. muzyka; w załączeniu – ramowy plan nauczania dla VIII klasy ośmioletniej szkoły podstawowej). Mimo takich założeń również w nauczaniu początkowym kształcenie odbywało się z podziałem na przedmioty nauczania.

Ostatni absolwenci 8-letniej szkoły podstawowej opuścili jej mury w roku szkolnym 1999/2000. Rok ten jest jednocześnie pierwszym rokiem wprowadzania w życie 6-letniej szkoły podstawowej, która - jak już wspomniano - wraz z 3-letnim gimnazjum stanowi cykl kształcenia obowiązkowego.

Ponadto w 8-letniej szkole podstawowej były organizowane klasy przysposabiające do pracy zawodowej, przeznaczone dla uczniów, którzy do 15 roku życia ukończyli zaledwie V lub VI klasę i nie rokowali ukończenia szkoły podstawowej w przepisowym czasie.

Oprócz opisanych typów powszechnej szkoły podstawowej istniały w przeszłości i istnieją nadal szkoły podstawowe specjalne (7, 8-letnie) przeznaczone dla dzieci niepełnosprawnych. W większości szkół specjalnych jest realizowany taki sam program nauczania jak w szkołach dla dzieci pełnosprawnych, wyjątek stanowią szkoły dla dzieci upośledzonych umysłowo, niesłyszących i niewidzących.

6.2. 6-letnia szkoła podstawowa (po wprowadzeniu ustawy z 1999 roku)

W roku szkolnym 1999/2000 dotychczasowe szkoły podstawowe stały się 6-letnimi szkołami podstawowymi.

W 6-letniej szkole podstawowej uczą się dzieci w wieku 7-13 lat. Celem kształcenia w niej jest umożliwienie dziecku opanowania podstawowych umiejętności oraz jego wychowanie w bliskiej współpracy z rodzicami. Działania edukacyjne szkoły koncentrują się wokół podstawy programowej kształcenia ogólnego czyli kanonu podstawowych treści nauczania. Nauczanie odbywa się tu w 2 cyklach: zintegrowanym (klasy I-III) i blokowym (klasy IV-VI).

W klasach I-III kształcenie przebiega bez podziału na przedmioty nauczania. Zajęcia są prowadzone według planu ustalonego przez nauczyciela danego oddziału. Nauczyciel organizuje czas zajęć i przerw stosownie do aktywności uczniów. Ogólna liczba zajęć w tym cyklu wynosi od 22 do 25 godzin tygodniowo (w załączeniu – ramowy plan nauczania dla sześcioletniej szkoły podstawowej).

Uczniowie klas I-III otrzymują głównie oceny opisowe, wyjątek stanowią tradycyjne oceny z religii lub etyki. Do klasy wyższej są promowani ci, których osiągnięcia zostały ocenione pozytywnie.

W klasach IV-VI część zajęć odbywa się w ramach tradycyjnych przedmiotów, takich jak: język polski, matematyka, wychowanie fizyczne, część natomiast w grupach przedmiotowych (np. historia i społeczeństwo). Ogólna liczba godzin zajęć w klasach IV-VI wynosi 26-28 godzin tygodniowo. W planie nauczania podaje się jedynie minimalną liczbę godzin zajęć poszczególnych przedmiotów i bloków przedmiotowych. Obowiązującą w danej szkole liczbę godzin poszczególnych przedmiotów ustala sama szkoła, mając swobodę w podejmowaniu tej decyzji dzięki pozostawieniu 20% ogólnej liczby zajęć do dyspozycji dyrektora.

Od klasy IV szkoły podstawowej osiągnięcia uczniów są oceniane pod koniec każdego semestru w skali od 6 do 1, przy czym 6 oznacza stopień celujący, 5 – bardzo dobry, 4 – dobry, 3 – dostateczny, 2 – dopuszczający, 1 – niedostateczny.

Na zakończenie nauki w 6-letniej szkole podstawowej uczniowie są poddawani sprawdzianowi umiejętności. Dotyczy on umiejętności czytania, pisania, rozumowania, korzystania z informacji, wykorzystywania wiedzy w praktyce. Sprawdzian jest powszechny i obowiązkowy. Przeprowadzają go i oceniają okręgowe komisje egzaminacyjne. Sprawdzian jest organizowany od 2002 r. Nie ma on charakteru selekcyjnego, jest jedynie źródłem informacji o poziomie osiągnięć uczniów. Absolwenci 6-letniej szkoły podstawowej otrzymują **świadectwo ukończenia szkoły podstawowej**, które pozwala im na kontynuację nauki w gimnazjum.

Oprócz powszechnych 6-letnich szkół podstawowych powstały również 6-letnie podstawowe szkoły specjalne. W większości z nich obowiązują takie same podstawy programowe, jak w szkołach dla dzieci pełnosprawnych, z wyjątkiem placówek przeznaczonych dla grup dzieci i młodzieży wcześniej wspomnianych.

Do 1992 r. szkołami podstawowymi zarządzali kuratorzy, będący przedstawicielami władzy państwowej na szczeblu województwa (największej jednostki podziału administracyjnego państwa). Od 1992 r. zarządzanie szkołami podstawowymi przejęły samorządy terytorialne (gminy).

Szkolnictwo podstawowe dla dzieci i młodzieży. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli
Ogółem	15 836	3 105 166	242 367
w tym: publiczne	15 251	3 067 568	237 022

6.3. Gimnazjum

Funkcjonuje od roku szkolnego 1999/2000 jako obowiązkowa szkoła ogólnokształcąca, która trwa trzy lata. Przeznaczone jest więc dla młodzieży w wieku 13-16 lat. Naukę w gimnazjum kontynuują wszyscy absolwenci szkoły podstawowej. Kształcenie w nim odbywa się z podziałem na przedmioty nauczania (ramowy plan nauczania dla gimnazjum – w załączeniu). Jednym z zadań

tego cyklu jest rozpoznanie zdolności i zainteresowań ucznia w celu ułatwienia mu wyboru dalszej drogi kształcenia. Ogólna liczba godzin lekcyjnych dla poszczególnych klas gimnazjum wynosi 28. W ramach godzin pozostających do dyspozycji dyrektora szkoły mogą być organizowane zajęcia praktyczne przysposabiające do pracy zawodowej. Są one przeznaczone dla uczniów, którzy nie rukują ukończenia gimnazjum w przewidzianym terminie.

Oprócz opisanego typu gimnazjum zaczęły funkcjonować również gimnazja specjalne. Różnice w programie nauczania są tu takie same jak w przypadku powszechnych i specjalnych szkół podstawowych.

Nauka w gimnazjum kończy się egzaminem, który obejmuje wiadomości i umiejętności z zakresu przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych. Przystąpienie do egzaminu jest obowiązkowe, chociaż jego wynik nie wpływa na promocję ucznia. Wynik egzaminu jest jednak odnotowywany na świadectwie ukończenia szkoły. Powinien bowiem informować szkołę (gimnazjum i wybraną przez ucznia szkołę ponadgimnazjalną), rodziców i samego ucznia o poziomie jego osiągnięć, a przede wszystkim pomóc mu w wyborze drogi dalszego kształcenia. Egzamin ten - przeprowadzany przez okręgowe komisje egzaminacyjne - zastąpił stosowane przed wprowadzeniem gimnazjum egzaminy wstępne do szkół średnich, organizowane dla absolwentów 7 i 8-letniej szkoły podstawowej. Egzamin ten jest przeprowadzany od 2002 r.

Absolwenci gimnazjum otrzymują świadectwo ukończenia gimnazjum, umożliwiające kontynuację kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych, czyli 2-3-letnich zasadniczych szkołach zawodowych, 3-letnich liceach ogólnokształcących, 3-letnich liceach profilowanych i 4-letnich technikach.

Szkolnictwo gimnazjalne dla dzieci i młodzieży. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli
Ogółem	6 423	1 743 122	123 650
w tym: publiczne	5 943	1 717 074	120 722

7. Szkoły ogólnokształcące ponadpodstawowe (od 2001 r. ponadgimnazjalne)

7.1. 4-letnie liceum ogólnokształcące (przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku)

Jest to szkoła średnia, zapewniająca wykształcenie ogólne oraz pozwalająca na uzyskanie świadectwa dojrzałości. Jako instytucja o 4-letnim okresie kształcenia będzie funkcjonować jedynie do 2004 r. Wtedy właśnie opuszczą jej mury ci absolwenci, których przyjęto na podstawie świadectwa ukończenia 8-letniej szkoły podstawowej (do 1966 r. - 7-letniej szkoły podstawowej) oraz wyników egzaminu wstępnego organizowanego przez szkołę. Egzamin wstępny był sprawdzianem wiadomości i umiejętności zdobytych w szkole podstawowej w zakresie języka polskiego, matematyki oraz przedmiotu wybranego przez kandydata. Uczy się tu młodzież od 15 do 19 roku życia.

Liceum ogólnokształcące przygotowuje swoich absolwentów do podjęcia studiów wyższych, życia społecznego, aktywnego uczestnictwa w kulturze, pracy zawodowej, życia w rodzinie. Zadania te są realizowane przez właściwy dobór treści kształcenia zgodny z uzdolnieniami i zainteresowaniami uczniów.

Nauka w liceum odbywa się z podziałem na odpowiednie profile kształcenia: matematyczno-fizyczny, humanistyczny, biologiczno-chemiczny, ekologiczny, ogólny, sportowy itp. Wyboru profilu uczniowie dokonują na początku nauki w liceum. Możliwa jest jednak zmiana decyzji, jeśli wybór okaże się niezgodny z uzdolnieniami i zainteresowaniami ucznia. Nie wszystkie licea pracują zgodnie z koncepcją kształcenia profilowanego. Część z nich, zwłaszcza powstałe po 1989 r. licea niepubliczne, wykorzystuje programy autorskie, opracowane dla konkretnej placówki i zatwierdzone przez MEN (aktualnie MENiS).

W programach kształcenia, według których pracują licea, są uwzględnione tzw. podstawy programowe określone przez MENiS czyli minimalny zakres wiadomości i umiejętności, jakim uczeń w tej grupie wiekowej powinien się wykazać.

Kształcenie przebiega z podziałem na przedmioty nauczania odpowiadające poszczególnym dyscyplinom naukowym. Ogólna liczba zajęć w wymiarze tygodniowym waha się od 31 godzin lekcyjnych w klasie pierwszej do 25 godzin w klasie czwartej (w załączeniu – ramowy plan nauczania dla liceum ogólnokształcącego). W klasach pracujących zgodnie z odpowiednim profilem przeznaczają się większą liczbę godzin zajęć na tzw. przedmioty kierunkowe, decydujące o charakterze profilu, niż na przedmioty pozostałe.

Ponadto funkcjonują licea ogólnokształcące z oddziałami klas dwujęzycznych, tzn. takie, w których I język obcy jest – oprócz języka polskiego – językiem wykładowym na zajęciach z niektórych przedmiotów.

Oprócz wymienionych funkcjonują 4-letnie licea ogólnokształcące specjalne, w których uczy się młodzież niepełnosprawna. W szkołach tych są realizowane obowiązujące dla liceum plany i programy nauczania, a ponadto cele rewalidacyjne, rehabilitacyjne i resocjalizacyjne.

Na zakończenie 4-letniej nauki w liceum uczniowie mogą przystąpić do egzaminu dojrzałości (matura), na który składają się pisemne prace z dwóch przedmiotów (język polski obowiązkowo, drugi przedmiot do wyboru) oraz egzaminy ustne z trzech przedmiotów (język polski, język obcy oraz przedmiot wybrany przez ucznia). Uczniowie zdają wszystkie egzaminy w swojej macierzystej szkole przed komisją egzaminacyjną, w której skład wchodzi wyłącznie nauczyciele danej szkoły. Osoby, które są ocenione pozytywnie ze wszystkich przepisanych egzaminów, uzyskują **świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego**. Dokument ten jest niezbędny do ubiegania się o przyjęcie do szkół wyższych. Nie daje jednak żadnych uprawnień zawodowych.

Egzamin dojrzałości nie jest obowiązkowy. Osoby, które nie zdecydowały się na przystąpienie do niego, uzyskują **świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego**, o ile kwalifikują ich do tego dotychczasowe osiągnięcia szkolne. Świadectwo to pozwala na podjęcie nauki w szkołach policealnych, mających status średnich szkół zawodowych lub na rozpoczęcie pracy zawodowej, chociaż świadectwo to nie potwierdza uzyskania kwalifikacji zawodowych.

7.2. 3-letnie liceum ogólnokształcące (po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku)

Jest to szkoła, która rozpoczęła działalność we wrześniu 2002 r. Zastąpi ona od 2005 r. istniejące do tego momentu 4-letnie liceum ogólnokształcące. Jej podstawowe cele i zadania nie uległy zmianie. Natomiast krótszy okres kształcenia jest konsekwencją wydłużenia o 1 rok kształcenia obowiązkowego (z 8 lat w szkole podstawowej do 9 lat w 6-letniej szkole podstawowej i 3-letnim gimnazjum).

Zmianie ulegnie również formuła egzaminu maturalnego, który od 2005 r. przestanie być egzaminem wewnętrznym, organizowanym i ocenianym w szkole. Będzie natomiast składać się z części wewnętrznej zdawanej w szkole oraz części zewnętrznej przeprowadzanej w szkole a ocenianej w okręgowych komisjach egzaminacyjnych. Część wewnętrzna będzie egzaminem ustnym, obejmującym język polski i język obcy nowożytny. Część zewnętrzna będzie egzaminem pisemnym, który obejmie trzy przedmioty obowiązkowe (język polski, język obcy nowożytny i matematykę) oraz jeden przedmiot wybrany przez absolwenta.

Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego**, niedające prawa ubiegania się o wstęp do szkół wyższych ani też nienadające kwalifikacji zawodowych. Natomiast ci absolwenci, którzy zdali egzamin maturalny uzyskują **świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego**.

Licea ogólnokształcące dla młodzieży. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba nauczycieli ogółem
Licea ogólnokształcące	2 296	716 793	48 852
w tym: publiczne	1 857	6 842 674	44 121

8. Szkolnictwo zawodowe

8.1. Zasadnicza szkoła zawodowa

8.1. 1. Zasadnicza szkoła zawodowa przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku

Do początku lat 90-tych była to szkoła, w której naukę podejmowało około 65% absolwentów 7 lub 8-letniej szkoły podstawowej. W ostatnim dziesięcioleciu liczba ta zmniejszyła się do około 50% w związku z rozpoczętą restrukturyzacją szkolnictwa ponadpodstawowego, polegającą na likwidacji zasadniczych szkół zawodowych oferujących kształcenie w wąskim profilu zawodowym. Były one stopniowo zastępowane przez nowo powoływane licea ogólnokształcące oraz licea zawodowe czyli szkoły, w których nauka kończy się uzyskaniem świadectwa dojrzałości, uprawniającego do ubiegania się o wstęp do szkół wyższych.

Zasadnicza szkoła zawodowa daje wykształcenie ogólne i zasadnicze zawodowe oraz umożliwia dalsze kształcenie się w szkole średniej. Są to szkoły zróżnicowane pod względem profilu zawodowego oraz organizacji kształcenia praktycznego. Szkoła ta w opisywanej tu postaci funkcjonuje do 2003 roku, kiedy ukończą ją ostatni /z 2000 roku / absolwenci 8-letniej szkoły podstawowej.

Szkoła zasadnicza prowadzi w pełnym zakresie kształcenie uczniów oraz - w oddziałach wielozawodowych - doksztalcanie teoretyczne młodocianych pracowników, którzy podpisali z pracodawcą umowy o pracę w celu nauki zawodu.

Warunkiem przyjęcia do szkoły jest posiadanie **świadectwa ukończenia szkoły podstawowej** (7 lub 8-letniej). Wstępna selekcja kandydatów przeprowadzana jest jedynie wtedy, gdy liczba kandydatów przekracza liczbę miejsc, jaką dysponuje szkoła.

Nauka trwa z reguły 3 lata. Plan nauczania obejmuje zestaw obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych teoretycznych oraz zajęć praktycznych. Ogólna liczba zajęć wynosi 30-31 godzin lekcyjnych w tygodniu (w załączeniu ramowy plan nauczania dla szkoły zasadniczej na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej). Zajęcia przeznaczone na kształcenie zawodowe (teoretyczne i praktyczne) stanowią w pierwszym roku nauczania ok. 30% ogólnej liczby zajęć, w drugim roku – ok. 50%, w trzecim – ok. 70%.

Świadectwo ukończenia szkoły zasadniczej jest dowodem posiadania tytułu robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach. Świadectwo to uprawnia również do ubiegania się o przyjęcie do średniej szkoły ogólnokształcącej lub zawodowej, organizowanych na podbudowie programowej szkoły zasadniczej.

Funkcjonują również szkoły zawodowe specjalne przeznaczone dla absolwentów szkoły podstawowej specjalnej, a w przyszłości – gimnazjum specjalnego. Nauka w nich trwa 3 lata. Są w nich realizowane programy nauczania szkoły ogólnodostępnej, adaptowane do możliwości psychofizycznych uczniów lub programy odpowiednich szkół specjalnych. Absolwenci otrzymują świadectwo wykwalifikowanego robotnika.

Zasadnicze szkoły zawodowe. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba nauczycieli ogółem
Szkoły zasadnicze zawodowe	2 209	348 468	27 180
w tym: publiczne	2 101	338 953	26 496

8.1.2. Zasadnicza szkoła zawodowa po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku

Pierwsze zasadnicze szkoły zawodowe nowego typu powstały we wrześniu 2002 roku. Zgodnie z Ustawą z 21 listopada 2001 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, są to placówki o okresie nauczania nie krótszym niż 2 lata i nie dłuższym niż 3 lata, których ukończenie umożliwia uzyskanie

dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w 2-letnim uzupełniającym liceum ogólnokształcącym lub 3-letnim technikum uzupełniającym.

Głównym celem tej szkoły jest, z jednej strony - kształcenie zawodowe, zgodne z określonymi dla danej grupy zawodów standardami wymagań oraz przygotowanie do kształcenia ustawicznego, z drugiej strony - kształcenie ogólne umożliwiające kontynuację nauki i przystąpienie do egzaminu maturalnego.

Nauka w szkole zawodowej będzie się kończyć egzaminem zawodowym potwierdzającym kwalifikacje w zawodach, ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Egzamin będzie przeprowadzany zgodnie ze standardami wymagań opracowanymi dla poszczególnych zawodów przez Centralną Komisję Egzaminacyjną. Pierwszy egzamin zawodowy dla absolwentów 2-letniej zasadniczej szkoły zawodowej odbędzie się w 2004 r.

Absolwenci otrzymają **świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej** oraz - po zdaniu egzaminu zawodowego – **dyplom uzyskania tytułu zawodowego**.

8.2. Średnie szkoły zawodowe (od 2001 r. szkoły ponadgimnazjalne)

8.2.1. Średnie szkoły zawodowe przed wprowadzeniem ustawy z 2001 roku

Liceum zawodowe

Jest to szkoła średnia przygotowująca do wykonywania zawodu robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach. Pozwala ponadto na uzyskanie średniego wykształcenia ogólnego. Jest dostępna dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej. Okres nauczania wynosi 4 lata.

Plan nauczania w liceum zawodowym obejmuje przedmioty ogólnokształcące i zawodowe oraz praktykę zawodową. Ogólna liczba zajęć teoretycznych i praktycznych wynosi 32-33 godziny lekcyjne w tygodniu (w załączeniu ramowy plan nauczania dla liceum zawodowego). Do tego dochodzi kilka tygodni praktyki zawodowej w ciągu roku szkolnego. Wymiar teoretycznych przedmiotów zawodowych, zajęć praktycznych oraz praktyki zawodowej jest różny dla poszczególnych zawodów, określa go program nauczania dla zawodu.

Absolwenci liceum - po zdaniu egzaminu maturalnego - otrzymują **świadectwo dojrzałości liceum zawodowego**. Jest to dokument stwierdzający posiadanie kwalifikacji zawodowych na poziomie robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach w odpowiednim zawodzie oraz uprawniający do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe. Ci spośród absolwentów, którzy nie przystąpili do egzaminu dojrzałości otrzymują **świadectwo ukończenia liceum zawodowego** stwierdzające jedynie nabycie odpowiednich kwalifikacji zawodowych oraz zdobycie średniego wykształcenia ogólnego.

Funkcjonują również 4-letnie licea zawodowe specjalne, przeznaczone dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej specjalnej, a w przyszłości gimnazjum specjalnego. Ich absolwenci uzyskują dokumenty ukończenia kształcenia analogiczne do tych, jakie otrzymują absolwenci innych liceów zawodowych.

Liceum techniczne

Zostało wprowadzone do systemu szkolnego na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 lipca 1998 r. Jest to typ średniej szkoły ogólnokształcącej o profilu zawodowym. Przyjmuje absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej. Liceum daje średnie wykształcenie ogólne oraz możliwość przystąpienia do egzaminu maturalnego i uzyskania świadectwa dojrzałości; daje również przygotowanie ogólnozawodowe w zakresie jednego z 12 szerokich profili zawodowych, określonych rozporządzeniem MEN. Są one następujące:

1. kształtowanie środowiska (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; górnictwo i kopalnictwo; przetwórstwo przemysłowe -zagospodarowanie odpadów; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę; budownictwo; pozostała działalność usługowa komunalna, spółdzielcza i indywidualna);
2. mechaniczny (przetwórstwo przemysłowe: produkcja maszyn, urządzeń, pojazdów);
3. elektryczno-energetyczny (przetwórstwo przemysłowe: produkcja maszyn biurowych i komputerów; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę);

4. elektroniczny (przetwórstwo przemysłowe: produkcja maszyn biurowych i komputerów, sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych; obsługa nieruchomości; transport, gospodarka magazynowa i łączność);
5. leśnictwo i technologia drewna (leśnictwo; produkcja drewna i wyrobów z drewna);
6. transportowy (transport lądowy, wodny, lotniczy, działalność wspomagająca transport);
7. chemiczny (wytworzenie papieru, koksu, wyrobów gumowych);
8. usługowo-gospodarczy (hotele, restauracje, turystyka);
9. rolniczo-spożywczy (rolnictwo, rybołówstwo, produkcja artykułów spożywczych);
10. tekstylny (włókiennictwo, produkcja odzieży);
11. ekonomiczno-administracyjny (pośrednictwo finansowe, ubezpieczenia i fundusze emerytalne);
12. społeczno-socjalny (ochrona zdrowia i opieka społeczna).

Nauka w liceum trwa 4 lata. Kształcenie jest prowadzone według programów nauczania uwzględniających podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących oraz podstawy programowe profili kształcenia zawodowego. Plan kształcenia (w załączeniu) obejmuje przedmioty ogólnokształcące, teoretyczne zawodowe oraz praktykę.

Absolwenci otrzymują **świadectwo ukończenia liceum technicznego**, potwierdzające posiadanie wykształcenia średniego ogólnego oraz wykształcenia ogólnozawodowego, określonego przez profil kształcenia (bez nadania tytułu kwalifikacyjnego). Osoby, które zdały egzamin dojrzałości, otrzymują **świadectwo dojrzałości liceum technicznego**, które ponadto uprawnia do ubiegania się o wstęp do szkół wyższych.

Szkoła ta jest pierwowzorem liceum profilowanego, które zacznie funkcjonować od roku 2002 w nowej strukturze szkolnej.

Technikum zawodowe, liceum i szkoły równorzędne

Umożliwiają uzyskanie kwalifikacji zawodowych na poziomie średnim i średniego wykształcenia ogólnego oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości. Szkoły te są organizowane na podbudowie programowej 8-letniej szkoły podstawowej i szkoły zasadniczej. Czas trwania nauki zależy od podbudowy programowej i wynosi odpowiednio:

- dla absolwentów szkoły podstawowej 4, 4,5 lub 5 lat, w zależności od zawodu;
- dla absolwentów szkoły zasadniczej zawodowej 2, 2,5 lub 3 lata, w zależności od zawodu.

Oto przykłady ww. szkół:

- licea: ekonomiczne, handlowe, księgarskie;
- licea istniejące do 1998 roku: pedagogiczne, medyczne opiekunek dziecięcych, medyczne pielęgniarstwa (skończyły działalność w 1998 roku). Przyjmowały kandydatów po 7 lub 8-letniej szkole podstawowej. Nauka trwała 5 lat, w liceum medycznym opiekunek dziecięcych - 4 lata. Absolwenci uzyskiwali świadectwo ukończenia liceum lub świadectwo dojrzałości po zdaniu egzaminu oraz tytuł pielęgniarki, nauczyciela lub opiekunki dziecięcej, mającej kwalifikacje do pracy z dziećmi poniżej 3 roku życia;
- technika: architektoniczno-budowlane, budowlane, ceramiczne, chemiczne, elektroniczne, elektroniczno-mechaniczne, elektryczne, fotograficzne itp.

Plan nauczania (zarówno na podbudowie szkoły podstawowej jak i szkoły zasadniczej zawodowej) obejmuje przedmioty ogólnokształcące, zawodowe teoretyczne i praktyczne oraz praktykę zawodową (w załączeniu plan nauczania dla technikum i liceum na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej oraz na podbudowie programowej szkoły zasadniczej). Tygodniowy wymiar zajęć wynosi w obydwu przypadkach 32- 33 godziny.

Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia technikum (technikum zawodowego), liceum** lub szkoły równorzędnej. Mogą też - po zdaniu egzaminu maturalnego - uzyskać **świadectwo dojrzałości technikum** lub **świadectwo dojrzałości liceum**. Świadectwo ukończenia technikum jest dokumentem stwierdzającym posiadanie średniego wykształcenia ogólnego i średniego zawodowego. Absolwenci uzyskują tytuł technika lub inny tytuł określony w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Posiadacze świadectwa dojrzałości mogą ubiegać się o przyjęcie na studia.

Istnieją ponadto 5-letnie technika zawodowe specjalne. Świadectwo ich ukończenia daje kwalifikacje do pracy w danym zawodzie, a absolwentom, którzy zdali egzamin dojrzałości prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe.

Szkolnictwo średnie (ponadpodstawowe) techniczne. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba nauczycieli ogółem
Średnie szkoły zawodowe	6 009	787 661	61 770
w tym: publiczne	5 767	772 483	60 460

Szkoły policealne i pomaturalne

Są to szkoły średnie zawodowe organizowane na podbudowie programowej szkoły średniej ogólnokształcącej lub liceum technicznego. Umożliwiają uzupełnienie wykształcenia ogólnego o kwalifikacje zawodowe na poziomie średnim lub zasadniczym. Kandydaci są przyjmowani na podstawie **świadectwa ukończenia liceum ogólnokształcącego** lub **liceum technicznego**. W szkołach pomaturalnych dla pielęgniarek, położnych oraz bibliotekarzy jest wymagane **świadectwo dojrzałości**.

Czas trwania nauki zależy od specjalności zawodowej określonej przez klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego. Najczęściej cykl kształcenia jest dwuletni, w nielicznych zawodach – roczny, a w przypadku pielęgniarek i położnych – 2,5-letni. Kształcenie w szkołach policealnych jest często organizowane w tych zawodach i specjalnościach, w których nie przewiduje się kształcenia na innych podbudowach programowych. Plan nauczania obejmuje przedmioty zawodowe, zajęcia praktyczne oraz praktykę zawodową, ogółem 28 godzin zajęć w tygodniu (w załączeniu

2 ramowe plany nauczania dla 2-letniej oraz 1-rocznej szkoły policealnej na podbudowie programowej liceum ogólnokształcącego lub liceum technicznego).

Absolwenci szkoły policealnej otrzymują **świadectwo ukończenia szkoły policealnej**, natomiast absolwenci szkoły pomaturalnej (kształcącej pielęgniarki i położne) uzyskują **dyplom ukończenia szkoły pomaturalnej**.

Ponadto po 2-letniej nauce w specjalności nierobotniczej słuchacze otrzymują tytuł technika lub inny tytuł zawodowy określony w klasyfikacji zawodów i specjalności szkolnictwa zawodowego. Osoby te, z wyjątkiem tych, które uzyskują tytuł zawodowy pielęgniarki lub położnej, otrzymują **dyplom uzyskania tytułu zawodowego**.

Istnieją również specjalne studia policealne organizowane dla młodzieży niewidomej, niepełnosprawnej ruchowo oraz przewlekłe chorej. Są one przeznaczone dla osób, które ukończyły szkołę średnią.

Szkolnictwo policealne. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba nauczycieli ogółem
Szkoły policealne	2 625	211 004	11 268
w tym: publiczne	963	108 426	7 985

8.2.2. Szkoły ponadgimnazjalne (zawodowe) po wprowadzeniu ustawy z 2001 roku

3-letnie liceum profilowane

Liceum profilowane to nowy typ szkoły, która rozpoczęła działalność 1 września 2002 roku. Jest to 3-letnia szkoła prowadząca kształcenie w profilach ogólnozawodowych, dostępna dla absolwentów gimnazjum. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 16 stycznia 2002 r. w sprawie profili kształcenia ogólnozawodowego, licea te prowadzą kształcenie w kilkunastu profilach kształcenia ogólnozawodowego, odpowiadających istniejącym dziedzinom gospodarki i potrzebom rynku pracy.

W chwili obecnej są to następujące profile: chemiczne badania środowiska, ekonomiczno-administracyjny, elektroniczny, elektrotechniczny, kreowanie ubiorów, kształtowanie środowiska, leśnictwo i technologia drewna, mechaniczne techniki wytwarzania, mechatroniczny, rolniczo-spożywczy, socjalny, transportowo-spedycyjny, usługowo-gospodarczy, zarządzanie informacją, rzemiosło artystyczne i użytkowe w metalu.

Powołanie tego typu szkoły wynikało z konieczności wyjścia naprzeciw takim współczesnym wyzwaniom rynku pracy jak wielokrotna zmiana kwalifikacji zawodowych w czasie całej kariery zawodowej poszczególnych osób. Dlatego też licea profilowane zostały zaprojektowane jako szkoły umożliwiające uczniom zdobycie wiedzy i umiejętności ogólnozawodowych, które staną się podstawą kształtowania przyszłych kwalifikacji zawodowych, mającego miejsce już po ukończeniu liceum profilowanego.

Stąd programy nauczania opracowano tu w taki sposób, aby absolwenci mogli zmieniać kwalifikacje zawodowe w krótkich cyklach kształcenia (od 0.5 do 1.5 roku) w szkole policealnej lub w formach kształcenia pozaszkolnego. Treści nauczania przeznaczone dla poszczególnych profili mają budowę blokowo-modułową. Oznacza to, że treści te - w odróżnieniu od tradycyjnych programów, w których dobór treści jest dokonywany według dyscyplin naukowych - zostały pogrupowane w bloki tematyczne, mające charakter interdyscyplinarny i będące zestawami umiejętności i treści kształcenia w określonym zakresie.

Absolwenci – po zdaniu egzaminu maturalnego według nowej formuły – będą uzyskiwać **świadectwo dojrzałości liceum profilowanego**, dające uprawnienia do ubiegania się o przyjęcie na studia.

Absolwenci nieprzystępujący do ww. egzaminu otrzymują **świadectwo ukończenia liceum profilowanego**, które jest dokumentem stwierdzającym posiadanie wykształcenia średniego ogólnego i przygotowania ogólnozawodowego. Nie uprawnia jednak do ubiegania się o przyjęcie na studia.

4-letnie technikum

Jest to szkoła, która rozpoczęła działalność 1 września 2002 roku, przeznaczona dla absolwentów gimnazjum. Zastępuje działające do 2005 roku 5-letnie technikum zawodowe. Jej podstawowe cele i zadania nie uległy zmianie. Natomiast krótszy okres kształcenia jest konsekwencją wydłużenia o 1 rok kształcenia obowiązkowego (z ośmiu do dziewięciu lat).

Absolwenci technikum, nieprzystępujący do egzaminu maturalnego, otrzymują **świadectwo ukończenia technikum**. Natomiast ci absolwenci, którzy zdali egzamin maturalny uzyskują **świadectwo dojrzałości technikum**, uprawniające do wstępu do szkół wyższych, a po zdaniu egzaminu zawodowego - **dyplom uzyskania tytułu zawodowego**.

2-letnie uzupełniające liceum ogólnokształcące

Szkoła ta rozpocznie działalność od 1 września 2004 roku. Jest przeznaczona dla absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej, chcących kontynuować kształcenie na poziomie średnim. Po 2-letnim okresie kształcenia absolwenci mogą przystąpić do egzaminu maturalnego, a po jego zdaniu uzyskać **świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego**, uprawniające do wstępu do szkoły wyższej.

Nieprzystępujący do egzaminu maturalnego otrzymują **świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego**.

3-letnie technikum uzupełniające

Ten typ szkoły, przeznaczony podobnie jak ww. dla absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej, również rozpocznie działalność 1 września 2004 roku.

Po 3-letnim okresie kształcenia absolwenci mogą przystąpić do egzaminu maturalnego, a po jego zdaniu uzyskać **świadectwo dojrzałości technikum**, uprawniające do wstępu do szkoły wyższej oraz po zdaniu egzaminu zawodowego – **dyplom uzyskania tytułu zawodowego**.

Nieprzystępujący do egzaminu maturalnego otrzymują **świadectwo ukończenia technikum**.

Szkoły policealne

Tak jak dotychczas będą to szkoły przeznaczone dla tych absolwentów liceów ogólnokształcących i profilowanych, którzy nie rozpoczną studiów wyższych. Ukończenie ich umożliwi zdobycie lub uzupełnienie kwalifikacji zawodowych na poziomie średnim technicznym lub równorzędnym.

Nowe szkoły policealne rozpoczną działalność od 1 września 2005 roku. Kandydaci będą przyjmowani na podstawie świadectwa ukończenia ww. szkół średnich, czyli świadectwa ukończenia liceum ogólnokształcącego i świadectwa ukończenia liceum profilowanego. Kształcenie będzie zróżnicowane pod względem programowym i czasowym, uzależnione od poziomu kompetencji zdobytych w liceach. Szkoła będzie kształcić w różnych cyklach, nie dłuższych jednak niż 2,5 roku.

Nauka w szkołach policealnych będzie się kończyć egzaminem zawodowym, zgodnym ze standardami wymagań określonymi przez Centralną Komisję Egzaminacyjną dla poszczególnych zawodów.

Absolwenci uzyskają **świadectwo ukończenia szkoły policealnej** oraz – po zdaniu egzaminu zawodowego – **dyplom uzyskania tytułu zawodowego**.

9. Szkoły artystyczne

9.1. Szkoły muzyczne

9.1.1. Szkoły muzyczne przed 1999 rokiem

Szkoły muzyczne I stopnia

Od końca lat czterdziestych do początku lat siedemdziesiątych istniały:

- **Państwowe Podstawowe Szkoły Muzyczne** - 7-letnie. W ich programie nauczania znajdowały się zarówno przedmioty muzyczne jak i ogólne. Absolwenci uzyskiwali świadectwo ukończenia podstawowej szkoły muzycznej I stopnia.
- **Państwowe Szkoły Muzyczne** - nauka trwała 7 lat. Program kształcenia obejmował wyłącznie przedmioty muzyczne. Absolwenci uzyskiwali **świadectwo ukończenia szkoły muzycznej I stopnia**.

Od początku lat siedemdziesiątych do czerwca 1993 roku, a w niektórych wypadkach do czerwca 1996 roku – z powodu trzyletniego okresu przejściowego, istniały:

- **Państwowe Podstawowe Szkoły Muzyczne** – 6-letnie, mające w programie nauczania zarówno przedmioty muzyczne jak i ogólne, wydające **świadectwa ukończenia podstawowej szkoły muzycznej**.
- Od 1 września 1993 roku do 1 września 1996 roku szkoły te przekształcały się w **Państwowe Podstawowe Szkoły Muzyczne** – 8-letnie, mające w programie nauczania zarówno przedmioty muzyczne jak i ogólne, wydające **świadectwa ukończenia podstawowej szkoły muzycznej**. Szkoły te funkcjonowały do czerwca 1999 roku.

Ponadto od początku lat siedemdziesiątych do czerwca 1999 roku istniały:

- **Państwowe Szkoły Muzyczne I stopnia** – nauka trwała 6 lat, program nauczania obejmował wyłącznie przedmioty muzyczne. Okres kształcenia kończył się uzyskaniem **świadectwa ukończenia szkoły muzycznej I stopnia**.

Szkoły muzyczne II stopnia

Od końca lat czterdziestych do początku lat siedemdziesiątych istniały:

- **Państwowe Licea Muzyczne** – 5-letnie, których program kształcenia obejmował przedmioty muzyczne i ogólne. Absolwenci – po zdaniu egzaminu maturalnego - uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, dające uprawnienia zawodowe oraz prawo do ubiegania się o wstęp na wszystkie uczelnie, w tym uczelnie muzyczne.
- **Państwowe Średnie Szkoły Muzyczne** – 5-letnie, mające w programie nauczania wyłącznie przedmioty muzyczne, dające **dyplom ukończenia średniej szkoły muzycznej** uprawniający do podjęcia studiów w wyższych szkołach muzycznych. Dyplom dawał również uprawnienia zawodowe.

Od początku lat siedemdziesiątych do czerwca 1993 roku, a w niektórych wypadkach do czerwca 1996 roku – z powodu trzyletniego okresu przejściowego - istniały:

- **Państwowe Licea Muzyczne** – 6-letnie, mające w programie nauczania zarówno przedmioty muzyczne, jak i ogólne. Absolwenci – po zdaniu egzaminu maturalnego – uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, a wraz z nim prawo ubiegania się o wstęp na studia, w tym w akademiach muzycznych, jak również uprawnienia zawodowe. Od 1 września 1993 roku do 1 września 1996 roku szkoły te przekształcały się w **Państwowe Licea Muzyczne** – 4-letnie, mające w programie nauczania zarówno przedmioty muzyczne, jak i ogólne. Absolwenci – po zdaniu egzaminu maturalnego – uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, a wraz z nim prawo ubiegania się o wstęp na studia, w tym w akademiach muzycznych, jak również uprawnienia zawodowe. Szkoły te funkcjonowały do czerwca 1999 roku.

Oprócz nich od początku lat siedemdziesiątych do czerwca 1999 roku istniały:

- **Państwowe Szkoły Muzyczne II stopnia** – 6-letnie, które w programie nauczania miały wyłącznie przedmioty muzyczne. Okres nauki kończył się uzyskaniem **dyplomu szkoły muzycznej II stopnia**, który wraz ze świadectwem dojrzałości uprawniał do ubiegania się o wstęp do szkół wyższych, w tym akademiach muzycznych. Dyplom dawał też uprawnienia zawodowe.

Ponadto do 1999 roku istniały:

- **Państwowe Szkoły Muzyczne stopnia Podstawowego i Licealnego** - 12-letnie, dające zarówno wykształcenie muzyczne, jak i ogólne. Absolwenci uzyskiwali - po zdaniu egzaminu maturalnego – **świadectwo dojrzałości**, uprawniające do ubiegania się o wstęp do wszystkich szkół wyższych, w tym akademii muzycznych, jak też uprawnienia zawodowe.
- **Państwowe Szkoły Muzyczne I i II stopnia** – 12-letnie, dające wyłącznie wykształcenie muzyczne. Absolwenci uzyskiwali **dyplom szkoły muzycznej**, uprawniający wraz ze świadectwem dojrzałości do ubiegania się o przyjęcie na studia. Dyplom dawał też uprawnienia zawodowe.

9.1.2. Szkoły muzyczne po 1999 roku

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 roku w sprawie określenia typów szkół artystycznych publicznych i niepublicznych oraz zasad ich działania, a także sposobu i terminu wprowadzania nowych typów szkół artystycznych oraz przekształcania

dotychczasowych szkół w szkoły nowego typu i ich funkcjonowania w systemie oświaty, od 1 września 1999 roku istnieją:

Szkoły muzyczne I stopnia

Ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia

Dają podstawy wykształcenia muzycznego oraz wykształcenie ogólne w zakresie 6-letniej szkoły podstawowej.

Warunkiem ubiegania się kandydata o przyjęcie jest ukończenie 7 lat, a w uzasadnionych przypadkach 6 lat. Kwalifikacja kandydatów odbywa się na podstawie badania ich przydatności.

Nauka trwa 6 lat. Szkoła - oprócz przedmiotów muzycznych - realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego 6-letniej szkoły podstawowej.

Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia**, które uprawnia do kontynuacji kształcenia w szkole muzycznej II stopnia oraz gimnazjum.

Szkoły muzyczne I stopnia

Dają jedynie podstawy wykształcenia muzycznego. Warunkiem ubiegania się kandydata o przyjęcie do pierwszej klasy jest ukończenie 6 lat i nieprzekroczenie 16 roku życia. Kandydaci są przyjmowani na podstawie badania przydatności.

Nauka trwa 6 lat. W planie nauczania szkoły znajdują się wyłącznie przedmioty muzyczne. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia szkoły muzycznej I stopnia**, które umożliwia dalsze kształcenie w szkole muzycznej.

Szkoły muzyczne II stopnia

Ogólnokształcące szkoły muzyczne II stopnia

Dają wykształcenie muzyczne oraz wykształcenie ogólne w zakresie gimnazjum, a od roku szkolnego 2002/03 również w zakresie ponadgimnazjalnego 3-letniego liceum ogólnokształcącego.

Warunkiem ubiegania się kandydata o przyjęcie jest nieprzekroczenie 14 roku życia oraz posiadanie świadectwa ukończenia 6-letniej ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia lub szkoły podstawowej. Kwalifikacja kandydatów odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego, obejmującego przedmioty artystyczne.

Nauka trwa 6 lat. Szkoła - oprócz przedmiotów muzycznych - realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego 3-letniego gimnazjum, a od roku szkolnego 2002/03 również 3-letniego liceum ogólnokształcącego. Nauka kończy się egzaminem dyplomowym w zakresie programu kształcenia muzycznego oraz egzaminem maturalnym w zakresie kształcenia ogólnego.

Absolwenci uzyskują **świadectwo dojrzałości liceum muzycznego**, które uprawnia do ubiegania się o wstęp do szkół wyższych, w tym muzycznych, daje też uprawnienia zawodowe.

Szkoły muzyczne II stopnia

Dają jedynie wykształcenie muzyczne. Warunkiem ubiegania się kandydata o przyjęcie jest ukończenie 10 lat i nieprzekroczenie 21 roku życia. Kwalifikacja kandydatów odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego.

Nauka trwa 6 lat. Obejmuje wyłącznie przedmioty muzyczne. Absolwenci - po zdaniu egzaminu dyplomowego - uzyskują **dyplom ukończenia szkoły muzycznej II stopnia**, który wraz ze świadectwem dojrzałości pozwala na ubieganie się o wstęp do wyższych szkół muzycznych. Dyplom daje też uprawnienia zawodowe.

W roku szkolnym 1999/2000 istniały ponadto przedstawione powyżej **szkoły muzyczne I i II stopnia oraz ogólnokształcące szkoły muzyczne I i II stopnia**.

9.2. Szkoły plastyczne

9.2.1. Szkoły plastyczne przed 1999 rokiem

Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych

Daje wykształcenie plastyczne oraz wykształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej. Przyjmuje na podstawie egzaminu wstępnego absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej. Nauka trwa 5 lat. W programie nauczania znajdują się przedmioty związane z określoną specjalnością plastyki oraz przedmioty ogólnokształcące.

Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia liceum sztuk plastycznych** i tytuł zawodowy plastyka określonej specjalności. Natomiast po zdaniu egzaminu maturalnego uzyskują **świadectwo dojrzałości liceum sztuk plastycznych**, dające prawo do ubiegania się o wstęp na uczelnie. Ostatni nabór kandydatów odbędzie się w roku 2000.

9.2.2. Szkoły plastyczne po 1999 roku

Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych

Jest to szkoła powołana do życia 1 września 1999 roku.

Daje wykształcenie plastyczne oraz wykształcenie ogólne w zakresie gimnazjum i 3-letniego liceum ogólnokształcącego. Warunkiem ubiegania się o przyjęcie jest nieprzekroczenie 14 roku życia oraz posiadanie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Nabór kandydatów odbywa się na podstawie egzaminu wstępnego, obejmującego przedmioty artystyczne.

Nauka trwa 6 lat. W programie nauczania znajdują się zarówno przedmioty artystyczne, jak i ogólnokształcące. Absolwenci – po zdaniu egzaminu maturalnego - uzyskują **świadectwo dojrzałości ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych**, uprawniające do ubiegania się o przyjęcie do szkół wyższych, dające też uprawnienia zawodowe.

Liceum plastyczne

Nowy typ szkoły, utworzony 1 września 2002 roku.

Umożliwia uzyskanie wykształcenia plastycznego oraz wykształcenia ogólnego w zakresie liceum ogólnokształcącego. Warunkiem ubiegania się o przyjęcie jest nieprzekroczenie 17 roku życia oraz posiadanie świadectwa ukończenia gimnazjum. Kandydaci będą przyjmowani na podstawie wyniku egzaminu wstępnego.

Nauka będzie trwać 4 lata. Absolwenci liceum – po zdaniu egzaminu maturalnego – będą uzyskiwać **świadectwo dojrzałości liceum plastycznego**, dające uprawnienia do ubiegania się o wstęp na studia, dające też uprawnienia zawodowe.

9.3. Szkoły baletowe

Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa

Daje i dawała w przeszłości wykształcenie baletowe i wykształcenie ogólne. Przed reformą wykształcenie ogólne obejmowało zakres klas IV-VIII ośmioletniej szkoły podstawowej oraz 4-letniego liceum ogólnokształcącego, po wprowadzeniu reformy daje wykształcenie baletowe oraz wykształcenie ogólne w zakresie klas IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjum i 3-letniego liceum ogólnokształcącego.

Od dnia 1 września 1999 roku uczniowie klas I-IV dotychczasowych szkół baletowych stali się uczniami zreformowanej szkoły i realizują w zakresie kształcenia ogólnego program klas IV –V 6-letniej szkoły podstawowej i klasy pierwszej gimnazjum. Natomiast uczniowie klas V-IX dotychczasowych szkół baletowych kończą je na wcześniej obowiązujących zasadach.

Warunkiem ubiegania się o przyjęcie jest ukończenie 9 lat i nieprzekroczenie 11 roku życia oraz posiadanie świadectwa ukończenia klasy trzeciej szkoły podstawowej. Kwalifikacja kandydatów odbywa się na podstawie badania ich przydatności do nauki zawodu tancerza.

Nauka trwa 9 lat. Program kształcenia obejmuje przedmioty artystyczne i ogólne. Absolwenci uzyskują dyplom ukończenia szkoły oraz tytuł zawodowy tancerza. Szkoła umożliwia również – po zdaniu egzaminu maturalnego – uzyskanie **świadectwa dojrzałości ogólnokształcącej szkoły baletowej**, dającego uprawnienia zawodowe oraz pozwalającego na ubieganie się o wstęp do szkół wyższych.

Szkolnictwo artystyczne. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba nauczycieli ogółem
Szkoły artystyczne	582	57 000	8 150
w tym: publiczne	351	15 500	2 080

10. Szkoły średnie dla nauczycieli oraz zakłady kształcenia nauczycieli

10.1. Szkoły średnie dla nauczycieli oraz zakłady kształcenia nauczycieli przed 1990 rokiem

10.1.1. Szkoły średnie

Liceum pedagogiczne

Była to szkoła średnia dająca wykształcenie ogólne i pedagogiczne. Przygotowywała nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych oraz innych placówek oświatowych. Przyjmowała absolwentów 7- a następnie 8-letniej szkoły podstawowej na podstawie wyniku egzaminu wstępnego. Nauka trwała początkowo 4 a następnie 5 lat. Absolwenci – po zdaniu egzaminu – uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, dające prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia, jak również kwalifikacje do nauczania określonego przedmiotu bądź prowadzenia określonego rodzaju zajęć w określonym typie szkoły lub placówki. Licea pedagogiczne funkcjonowały do końca lat sześćdziesiątych.

10.1.2. Zakłady kształcenia nauczycieli

Studium nauczycielskie

Pierwsze tego typu szkoły powstały w 1954 roku.

Były to szkoły średnie przeznaczone dla posiadaczy świadectwa dojrzałości, pragnących uzupełnić wykształcenie zawodowe. Kształcono tu nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych i innych placówek oświatowych. Nauka w systemie dziennym trwała 2 lata, w systemie zaocznym – 3 lata. Od 1 września 1984 roku studia nauczycielskie prowadziły kształcenie w cyklu:

- 6-letnim na podbudowie programowej szkoły podstawowej, dla kandydatów do zawodu nauczyciela przedszkola (zakończyły działalność z dniem 31 sierpnia 1992 roku),
- 2-letnim na podbudowie programowej szkoły średniej, dla kandydatów do zawodu nauczyciela nauczania początkowego, muzyki, plastyki, pracy-techniki i wychowania fizycznego w szkole podstawowej (zakończyły działalność z dniem 31 sierpnia 1994 roku).

Absolwenci cyklu 6-letniego uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, dające prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia, jak również określone kwalifikacje zawodowe. Natomiast absolwenci cyklu 2 i 3-letniego uzyskiwali **dyplom ukończenia studium nauczycielskiego** świadczący o posiadaniu określonych kwalifikacji zawodowych.

Studium wychowania przedszkolnego

Funkcjonowało od 1 września 1974. Prowadziło kształcenie na wydziałach: a) dziennym: kształcącym kandydatów do zawodu nauczyciela przedszkola na podbudowie programowej:

- szkoły podstawowej (12 semestrów),
- liceum ogólnokształcącego (4 semestry),
- szkół artystycznych II stopnia – muzycznych, plastycznych (3 semestry),

b) dla pracujących: kształcącym czynnych nauczycieli przedszkoli w systemach: zaocznym (2 semestry), wieczorowym (2 semestry) i eksternistycznym.

Studium wychowania przedszkolnego prowadziło również na wydziałach dla pracujących kształcenie nauczycieli niewykwalifikowanych.

Osoby kształcące się na wydziałach dziennych zorganizowanych na podbudowie programowej szkoły podstawowej, po ukończeniu 8 semestrów przystępowały do egzaminu dojrzałości. Pozytywny wynik egzaminu był warunkiem kontynuowania nauki w studium w ciągu czterech kolejnych semestrów.

Absolwenci cyklu 6-letniego (12 semestrów) uzyskiwali **świadectwo dojrzałości**, dające prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia, jak również określone kwalifikacje zawodowe. Natomiast absolwenci pozostałych cykli uzyskiwali **dyplom ukończenia studium wychowania przedszkolnego** świadczący o posiadaniu określonych kwalifikacji zawodowych.

1 września 1984 roku studium wychowania przedszkolnego zostało przekształcone w studium nauczycielskie.

Studium nauczania początkowego

Funkcjonowało od 1 września 1982 roku. Przygotowywało absolwentów szkół średnich – liceów ogólnokształcących i szkół artystycznych II stopnia (muzycznych, plastycznych) do pracy nauczyciela nauczania początkowego.

Absolwenci uzyskiwali **dyplom studium nauczania początkowego** świadczący o posiadaniu określonych kwalifikacji zawodowych.

1 września 1984 roku studium nauczania początkowego zostało przekształcone w studium nauczycielskie.

Pedagogiczne studium techniczne

Funkcjonowało do 31 sierpnia 1995 roku. Była to szkoła kształcąca nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Prowadziło kształcenie w dwóch cyklach:

- 4-letnim na podbudowie programowej szkoły zasadniczej (zakończyły działalność z dniem 31 sierpnia 1995 roku),
- 2-letnim na podbudowie programowej szkoły średniej zawodowej (zakończyły działalność z dniem 31 sierpnia 1993 roku).

Absolwenci cyklu 4-letniego uzyskiwali **świadectwo dojrzałości** oraz **tytuł zawodowy technika**, na zasadach określonych dla szkół średnich. Absolwenci obydwu cykli uzyskiwali **dyplom ukończenia pedagogicznego studium technicznego**.

10.2. Zakłady kształcenia nauczycieli po 1990 roku

Kolegium nauczycielskie

Funkcjonuje od 1 października 1990 roku. Przygotowuje kandydatów (w tym również zawodowo czynnych nauczycieli) do zawodu nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych oraz innych placówek oświatowo-wychowawczych. Warunkiem utworzenia i prowadzenia kolegium jest podpisanie ze szkołą wyższą, kształcącą nauczycieli, porozumienia dotyczącego opieki naukowo-

dydaktycznej, warunków uzyskania tytułu licencjata oraz możliwości podjęcia uzupełniających studiów magisterskich.

Kandydaci są przyjmowani na podstawie posiadanego świadectwa dojrzałości oraz wyniku egzaminu wstępnego w zakresie problematyki ustalonej przez szkołę.

Nauka trwa 3 lata i jest organizowana w systemie dziennym, wieczorowym i zaocznym. Kształcenie odbywa się w ramach specjalności odpowiadających przedmiotom nauczania lub rodzajom zajęć prowadzonych w szkołach oraz placówkach oświatowo-wychowawczych. Nauka w kolegium kończy się egzaminem dyplomowym. Absolwenci otrzymują **dyplom ukończenia kolegium nauczycielskiego** oraz **tytuł zawodowy licencjata** nadany przez szkołę wyższą, która sprawuje opiekę naukową nad funkcjonowaniem kolegium. Dyplom świadczy o posiadaniu kwalifikacji do prowadzenia zajęć w określonym typie szkoły bądź placówki. Tytuł licencjata pozwala na kontynuację studiów w szkole wyższej.

Nauczycielskie kolegium języków obcych

Rozpoczęło działalność 1 października 1990 roku. Celem jego jest kształcenie nauczycieli języków obcych, zwłaszcza języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego. Przygotowuje nauczycieli do pracy w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich.

Warunkiem funkcjonowania kolegium jest podpisanie ze szkołą wyższą, kształcąca nauczycieli, porozumienia w sprawie opieki naukowo-dydaktycznej, warunków uzyskania tytułu licencjata oraz możliwości podjęcia uzupełniających studiów magisterskich.

Zasady postępowania rekrutacyjnego do kolegiów są opracowywane przy współudziale właściwej jednostki organizacyjnej uczelni sprawującej nad daną specjalnością opiekę naukowo-dydaktyczną. Nauka trwa 3 lata i jest prowadzona w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym i eksternistycznym. Kształcenie odbywa się w języku obcym w ramach wybranej specjalności językowej.

Nauka w kolegium kończy się egzaminem dyplomowym. Absolwenci otrzymują **dyplom ukończenia kolegium nauczycielskiego** oraz **tytuł zawodowy licencjata** nadany przez opiekującą się kolegium szkołę wyższą. Dyplom świadczy o posiadaniu kwalifikacji do nauczania określonego języka obcego we wszystkich typach szkół i placówek (z wyłączeniem zakładów kształcenia nauczycieli). Tytuł licencjata umożliwia kontynuację studiów w szkole wyższej.

11. Szkoły dla dorosłych

Kształcenie osób dorosłych jest prowadzone w szkołach wszystkich typów i poziomów, określonych ustawą o systemie oświaty. Kształcenie może odbywać się w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym. Ponadto świadectwo ukończenia szkoły, z wyjątkiem szkoły medycznej, można uzyskać również na podstawie egzaminów eksternistycznych. O przyjęcie do szkoły dla dorosłych mogą ubiegać się kandydaci, którzy ukończyli lub ukończą w danym roku kalendarzowym co najmniej 17 rok życia.

Aktualnie funkcjonujący system oświaty w zakresie kształcenia dorosłych obejmuje następujące typy szkół:

- **Szkoła podstawowa – klasa VI**

Od 1 września 1999 roku nie funkcjonują 8-letnie szkoły podstawowe dla dorosłych, które obejmowały kształcenie w zakresie klas VII-VIII a w wyjątkowych przypadkach klasę VI. Kształcenie kończy się uzyskaniem **świadectwa ukończenia szkoły podstawowej**.

- **3-letnie gimnazjum dla dorosłych**

Od 2002 roku umożliwi ono dalsze kształcenie w liceum profilowanym lub szkole zawodowej. Absolwenci będą uzyskiwać **świadectwo ukończenia gimnazjum dla dorosłych**.

Szkoły zasadnicze

Dają wykształcenie ogólne i zasadnicze zawodowe z możliwością dalszego kształcenia się w szkole średniej. Po przystąpieniu do egzaminu zawodowego absolwent może uzyskać tytuł robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia szkoły zasadniczej dla dorosłych**.

Liceum ogólnokształcące

Daje wykształcenie średnie ogólne z możliwością uzyskania świadectwa dojrzałości uprawniającego do podejmowania nauki w szkołach wyższych. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego dla dorosłych**, natomiast osoby, które zdały egzamin dojrzałości – **świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego dla dorosłych**.

Średnie szkoły zawodowe:

- **licea zawodowe** – dające średnie wykształcenie ogólne z możliwością uzyskania świadectwa dojrzałości oraz zasadnicze wykształcenie zawodowe na poziomie robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia liceum zawodowego dla dorosłych**, a osoby, które zdały egzamin dojrzałości **świadectwo dojrzałości liceum zawodowego dla dorosłych**. Po przystąpieniu do egzaminu zawodowego absolwent może uzyskać tytuł robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach;
- **technika i szkoły równorzędne** - dające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe z możliwością uzyskania świadectwa dojrzałości. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia technikum dla dorosłych**, a osoby, które zdały egzamin dojrzałości **świadectwo dojrzałości technikum dla dorosłych**. Po przystąpieniu do egzaminu zawodowego absolwent może uzyskać tytuł technika lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach;
- **licea techniczne** – dające wykształcenie średnie ogólne z możliwością uzyskania świadectwa dojrzałości oraz przygotowanie ogólnozawodowe określone profilem kształcenia zawodowego. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia liceum technicznego dla dorosłych**, a osoby, które zdały egzamin dojrzałości **świadectwo dojrzałości liceum technicznego dla dorosłych**;
- **szkoły policealne** – dające możliwość uzupełnienia wykształcenia ogólnego o wykształcenie zasadnicze lub średnie zawodowe. Absolwenci uzyskują **świadectwo ukończenia szkoły policealnej dla dorosłych**. Po przystąpieniu do egzaminu zawodowego absolwent może uzyskać tytuł technika lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach, albo tytuł robotnika wykwalifikowanego lub pracownika o równorzędnych kwalifikacjach.

Kształcenie w średnich szkołach ponadpodstawowych trwa - w zależności od podbudowy programowej – 4 lata po szkole podstawowej lub 3 lata po szkole zasadniczej. Nie dotyczy to szkoły policealnej.

Ponadto przed 1999 rokiem funkcjonowały:

- **podstawowe studium zawodowe** – dawało wykształcenie na poziomie 8-klasowej szkoły podstawowej oraz teoretyczne wiadomości zawodowe umożliwiające uzyskanie - w wyniku egzaminu – tytułu robotnika wykwalifikowanego. Nauka trwała tu jeden rok. Absolwenci uzyskiwali **świadectwo ukończenia podstawowego studium zawodowego dla dorosłych**;
- **średnie studium zawodowe** – dawało wykształcenie średnie oraz możliwość podwyższenia kwalifikacji zawodowych związanych z wykonywanym zawodem osobom zatrudnionym w różnych działach gospodarki. Do studium przyjmowano kandydatów posiadających ukończoną 8-klasową szkołę podstawową. Nauka trwała 3 lata. Absolwenci mogli ubiegać się o uzyskanie średnich kwalifikacji zawodowych lub tytułu technika po zdaniu egzaminu eksternistycznego obejmującego różnice programowe pomiędzy programem nauczania określonego studium i technikum odpowiedniej specjalności. Mogli oni także przystąpić do egzaminu dojrzałości na ogólnie obowiązujących zasadach. Absolwenci uzyskiwali **świadectwo ukończenia średniego studium zawodowego dla dorosłych**, a osoby, które zdały egzamin dojrzałości **świadectwo dojrzałości średniego studium zawodowego dla dorosłych**;

Studium prowadziło kształcenie w określonych kierunkach zawodowych np. administracyjno-biurowym, elektrycznym, elektronicznym, gastronomicznym, ogólnomechanicznym, społeczno-prawnym itd. Ostatni nabór do studium miał miejsce – zgodnie z decyzją Ministerstwa Edukacji Narodowej – w roku szkolnym 1997/98.

Nowy ustrój szkolny od 1 września 2002 roku obejmuje następujące typy szkół dla dorosłych:

- szkołę podstawową – klasę VI
- gimnazjum
- zasadniczą szkołę zawodową
- liceum ogólnokształcące
- liceum profilowane
- technikum

W następnych latach - zgodnie z ustawą z 2001 r. - poszerzy się o:

- uzupełniające liceum ogólnokształcące
- technikum uzupełniające
- szkołę policealną

Szkoły dla dorosłych. Dane statystyczne (rok szkolny 2001/2002)

	Ogółem	Liczba uczniów ogółem
Szkoły podstawowe	7	96
Gimnazja	96	8 620
Licea ogólnokształcące	1 124	143 154
Średnie szkoły zawodowe	1 900	210 996
w tym: szkoły zasadnicze	48	12 831

12. Szkoły wyższe

12.1. Szkoły wyższe przed 1990 rokiem

Szkoły wyższe nie były instytucjami samorządowymi. Wszystkie sfery ich funkcjonowania (statutowe, finansowe, programowe, dydaktyczne, naukowe, kadrowe) były poddane całkowitej kontroli ministerstwa szkolnictwa wyższego oraz innych ministerstw odpowiedzialnych za podległe im uczelnie.

Istniały wyłącznie szkoły państwowe. Jedynym wyjątkiem był Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wszystkie szkoły wyższe prowadziły dwojakiego rodzaju działalność:

- 1) dydaktyczną, polegającą na kształceniu młodzieży i dorosłych na poziomie umożliwiającym ukończenie studiów wyższych i zdobycie stopni naukowych,
- 2) naukową, polegającą na prowadzeniu badań naukowych w określonej dziedzinie.

Do roku 1990 liczbę miejsc na pierwszym roku studiów określali ministrowie odpowiedzialni za poszczególne typy szkół wyższych. Obowiązywał również jednolity w całym kraju system rekrutacji studentów na studia.

Warunkiem koniecznym do ubiegania się o przyjęcie na studia było posiadanie świadectwa dojrzałości, natomiast kryterium kwalifikowania kandydatów stanowiły oceny uzyskane na egzaminie wstępnym. Jednak ostateczne szanse na studia były określone przez limit miejsc na pierwszym roku studiów.

Prawie wszystkie uczelnie prowadziły wyłącznie jednolite 4, 4,5 lub 5-letnie studia magisterskie, kończące się napisaniem i obroną pracy magisterskiej. Absolwenci uzyskiwali tytuł

zawodowy **magistra** lub **magistra inżyniera** określonej specjalności. Absolwenci studiów medycznych tytuł **lekarza**, studiów weterynaryjnych – **lekarza weterynarii**. Studia takie były prowadzone przez **uniwersytety, politechniki, akademie: medyczne, ekonomiczne, rolnicze, wychowania fizycznego, wyższe szkoły pedagogiczne, wyższe szkoły artystyczne i wojskowe.**

Ukończenie tego typu studiów pozwalało jednocześnie na ubieganie się o wstęp na studia doktoranckie, które kończyły się napisaniem rozprawy doktorskiej i jej obroną oraz zdaniem odpowiednich egzaminów, a w ślad za tym uzyskaniem stopnia naukowego doktora. Przygotowanie i obrona pracy doktorskiej była możliwa również poza systemem studiów doktoranckich. Kolejnym stopniem naukowym, nadawanym w wyniku określonej procedury, był stopień doktora habilitowanego.

Jedynym typem wyższej szkoły zawodowej była 4-letnia **wyższa szkoła inżynierska**, w której studia kończyły się uzyskaniem dyplomu **inżyniera**. Jej absolwenci mogli kontynuować naukę na uzupełniających studiach magisterskich w politechnikach pod warunkiem zdania egzaminów wynikających z różnic w programach studiów.

Wszystkie uczelnie prowadziły studia w systemie dziennym, wieczorowym i zaocznym. Na studiach wieczorowych i zaocznych kształciły się osoby pracujące. Na studia te po spełnieniu warunków wstępnych (posiadanie świadectwa dojrzałości oraz zdanie egzaminu wstępnego) przyjmowano osoby, które mogły wykazać się stażem pracy oraz skierowaniem na studia wystawionym przez pracodawcę.

Studia dla pracujących były prowadzone w postaci: jednolitych studiów magisterskich (czas ich trwania – 4, 4,5, 5 lat), wyższych studiów zawodowych (czas trwania – 3 lata), uzupełniających studiów magisterskich (czas trwania – 2 lata).

Absolwenci uzyskiwali odpowiednio dyplom studiów wyższych z tytułem **magistra, inżyniera lub magistra inżyniera.**

12.2. Szkoły wyższe po 1990 roku

12.2.1. Podstawy prawne

Ramy prawne obecnego systemu szkolnictwa wyższego tworzą:

- **Ustawa z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym,**
- **Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 roku o wyższych szkołach zawodowych.**
- **Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku.**

W świetle **Ustawy o szkolnictwie wyższym z 1990 r.** do podstawowych zadań uczelni należy:

- kształcenie studentów w zakresie danej gałęzi wiedzy oraz ich przygotowanie do wykonywania określonych zawodów,
- prowadzenie badań naukowych lub twórczej pracy artystycznej,
- przygotowanie kandydatów do samodzielnej pracy naukowej, dydaktycznej lub działalności artystycznej,
- kształcenie w celu uzupełnienia wiedzy ogólnej i specjalistycznej osób, które posiadają tytuły zawodowe i wykonują zawody praktyczne,
- rozwijanie i upowszechnianie kultury narodowej oraz postępu technicznego, a także współdziałanie w szerzeniu wiedzy w społeczeństwie oraz dbanie o zdrowie i rozwój fizyczny studentów.

Uczelnie funkcjonujące na podstawie tej ustawy można określić szkołami wyższymi typu uniwersyteckiego, chociaż ustawa nie zawiera takiego sformułowania. Uczelnie te mają bowiem prawo do: (1) nadawania swoim absolwentom tytułów zawodowych **licencjata, magistra, lekarza, inżyniera, magistra inżyniera i innych** określonych przez ministra edukacji narodowej w porozumieniu z właściwymi ministrami, (2) nadawania stopnia naukowego **doktora**, a część z nich **doktora habilitowanego**, przez rady wydziałów czyli rady podlegających im jednostek wewnętrznych, (3) prowadzenia badań naukowych.

Z kolei – w myśl **Ustawy o wyższych szkołach zawodowych z 1997 roku** – podstawowe zadania uczelni zawodowej to:

- kształcenie studentów w zakresie kierunków i specjalności zawodowych oraz przygotowanie ich do wykonywania zawodu,
- kształcenie w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych,
- kształcenie w celu przekwalifikowania w zakresie danej specjalności zawodowej.

Powyższa ustawa reguluje ramy prawne funkcjonowania szkół zawodowych czyli takich, które mają jedynie prawo do nadawania absolwentom tytułu zawodowego **licencjata** lub **inżyniera**.

Wymienione ustawy zmieniły w znacznym stopniu istniejący wcześniej system szkolnictwa, zwłaszcza w zakresie zarządzania, typów szkół wyższych oraz struktury studiów.

Aktualnie trwają prace nad nowelizacją Ustawy o szkolnictwie wyższym z 1990 r. W projekcie nowej ustawy, noszącym nazwę „Prawo o szkolnictwie wyższym”, przewiduje się istnienie trzech typów uczelni:

- 1) akademickich, w których przynajmniej jedna jednostka organizacyjna posiada uprawnienie do nadawania stopnia naukowego doktora,
- 2) nieakademickich, prowadzących studia magisterskie, lecz niespełniających ww. warunku,
- 3) zawodowych, czyli uczelni nieakademickich, prowadzących jedynie studia licencjackie lub inżynierskie, ukierunkowane na przygotowanie absolwentów do pracy w określonym zawodzie.

12.2.2. Zarządzanie szkołami wyższymi

Ustawa z 1990 r. ograniczyła kompetencje Ministra Edukacji Narodowej w dziedzinie zarządzania szkołami na rzecz autonomii poszczególnych uczelni oraz autonomii wydziałów wchodzących w skład uczelni. Do zadań Ministra Edukacji Narodowej i Sportu należy m.in.: sprawowanie ogólnego nadzoru nad szkolnictwem wyższym, kontrolowanie legalności działań poszczególnych szkół oraz powoływanie nowych uczelni.

Na poziomie centralnym – oprócz Ministra Edukacji Narodowej oraz innych ministrów odpowiadających za podległe im uczelnie – w procesie zarządzania szkolnictwem wyższym uczestniczy **Komitet Badań Naukowych, Rada Główna Szkolnictwa Wyższego oraz Państwowa Komisja Akredytacyjna**.

Komitet Badań Naukowych zajmuje się sprawami polityki naukowej i naukowo-technicznej. Pełni też rolę rady badawczej, która rozdziela - na zasadach konkurencyjności - środki na realizację projektów badawczych.

Rada Główna Szkolnictwa Wyższego jako organ przedstawicielski środowiska akademickiego pełni funkcje opiniodawcze wobec ministra edukacji, polegające m.in. na opiniowaniu projektów aktów normatywnych dotyczących szkolnictwa wyższego.

Autonomia uczelni wyraża się w jej uprawnieniach do: samodzielnego uchwalania statutu, tworzenia i likwidacji kierunków studiów, ustalania zasad i trybu przyjmowania studentów, określania zakresu egzaminu wstępnego, uchwalania regulaminu studiów. Z kolei autonomia poszczególnych wydziałów uczelni dotyczy m.in. zasad przyjęć na studia oraz liczby przyjmowanych studentów, programów kształcenia oraz zatrudniania pracowników naukowo-dydaktycznych.

Państwowa Komisja Akredytacyjna jest od 1 stycznia 2002 roku ustawowym organem szkolnictwa wyższego działającym na rzecz jakości kształcenia. Przedstawia ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego opinie i wnioski dotyczące: utworzenia uczelni, przyznania uczelni uprawnienia do prowadzenia studiów wyższych na określonym kierunku i poziomie kształcenia, utworzenia przez uczelnię zamiejscowej jednostki organizacyjnej, oceny jakości kształcenia na danym kierunku, oceny jakości kształcenia nauczycieli, spełnienia określonych w przepisach warunków prowadzenia studiów wyższych, przyporządkowania specjalności kształcenia prowadzonego

w wyższych szkołach zawodowych do odpowiednich kierunków studiów.

Działalność Komisji obejmuje wszystkie uczelnie funkcjonujące na podstawie: 1/ ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, 2/ ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych.

Kadencja Komisji trwa 3 lata. Jej członków powołuje i odwołuje minister.

W Komisji działają zespoły kierunków studiów: humanistycznych, przyrodniczych, matematyczno-fizyczno-chemicznych, rolniczych, leśnych, i weterynaryjnych, medycznych, wychowania fizycznego, technicznych, ekonomicznych, społecznych i prawnych, artystycznych.

Przyjęto, że dokonywana przez Komisję ocena jakości kształcenia prowadzonego na danym kierunku studiów może być: wyróżniająca, pozytywna, warunkowa, negatywna.

Ocena wyróżniająca lub pozytywna zwalnia uczelnię od kolejnej kontroli w ciągu 5 lat, o ile nie zaistnieją okoliczności uzasadniające przeprowadzenie wcześniejszej kontroli. Ocena warunkowa zawiera zalecenia i termin usunięcia braków i wiąże się z koniecznością sprawdzenia stanu realizacji zaleceń. Konsekwencją wystawienia danemu kierunkowi studiów oceny negatywnej jest decyzja ministra dotycząca cofnięcia lub zawieszenia uprawnień do prowadzenia studiów na danym kierunku i poziomie kształcenia.

Innym organem, związanym ze szkolnictwem wyższym, jest **Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów**. Działa ona przy Prezesie Rady Ministrów, pełniąc w zakresie wydawanych przez siebie decyzji funkcje organu administracji rządowej. Centralna Komisja opiniuje projekty aktów normatywnych dotyczących spraw związanych z nadawaniem stopni doktora i doktora habilitowanego oraz tytułu profesora. Wyraża także opinie w sprawie zatrudnienia w szkole wyższej na stanowisku profesora nadzwyczajnego osób nieposiadających stopnia doktora habilitowanego.

Kadencja Centralnej Komisji trwa cztery lata. Jej członków, rekrutujących się spośród kandydatów przedstawionych przez jednostki organizacyjne uprawnione do nadawania stopnia doktora, wybierają osoby posiadające tytuł profesora.

12.2.3. Szkoły wyższe państwowe i niepaństwowe

Szkoły wyższe państwowe są to następujące instytucje podlegające ministrowi edukacji narodowej oraz innym ministrom:

- uniwersytety: uczelnie interdyscyplinarne, kształcące głównie w kierunkach humanistycznych, społecznych, matematyczno-przyrodniczych, prawnych, ekonomicznych;
- wyższe szkoły techniczne (politechniki i Akademia Górniczo-Hutnicza): prowadzące głównie studia w kierunkach technicznych, lecz również ekonomicznych, matematyczno-przyrodniczych, rolniczych, humanistycznych (administracja i zarządzanie);
- akademie rolnicze: przeważają tu studia rolnicze, chociaż kształcą się również specjalistów w dziedzinach technicznych i ekonomicznych;
- akademie ekonomiczne (w tym Szkoła Główna Handlowa): kształcące ekonomistów;
- wyższe szkoły pedagogiczne: kształcące nauczycieli różnych specjalności;
- akademie teologiczne;
- akademie medyczne (w tym Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego);
- wyższe szkoły artystyczne: akademie muzyczne, akademie sztuk pięknych, akademie i szkoły teatralna, szkoła filmowa;
- akademie wychowania fizycznego;
- wyższe szkoły morskie;
- akademie wojskowe;
- Wyższa Szkoła Policji;
- Szkoła Główna Służby Pożarniczej.

Szkoły wyższe niepaństwowe

Ustawa z 1990 r. stworzyła też możliwość zakładania uczelni niepaństwowych.

Zgodę na założenie uczelni niepaństwowej wydaje Minister Edukacji Narodowej na podstawie opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Uzyskanie zgody łączy się z wpisem do rejestru szkół prowadzonych przez ministra. Przejście tej procedury oznacza uzyskanie przez te uczelnie prawa do wystawiania państwowych dyplomów. Uczelnie niepaństwowe nie otrzymują jednak dotacji finansowej z budżetu państwa.

12.2.4. Struktura studiów

Na mocy ustawy z 1990 r. wprowadzono system studiów wielostopniowych: licencjackich, magisterskich, doktorskich i podyplomowych. Wszystkie wymienione uczelnie zarówno państwowe, jak i niepaństwowe mogą prowadzić takie formy studiów. Są to:

- **studia zawodowe:** trwają 3-4 lata, absolwenci studiów 3-letnich otrzymują tytuł zawodowy **licencjat (lic.)**, studiów 4-letnich – **inżynier (inż.)**;
- **magisterskie studia uzupełniające:** trwają 2 lata, są przeznaczone dla posiadaczy tytułu licencjata lub inżyniera; absolwenci otrzymują tytuł **magistra lub równoważny**;
- **jednolite studia magisterskie:** trwają 5-6 lat; absolwenci w zależności od profilu studiów otrzymują jeden z następujących tytułów zawodowych: **magister (mgr)**, **magister edukacji**, **magister sztuki**, **magister inżynier (mgr inż.)**, **magister inżynier architekt (mgr inż. arch.)** lub **lekarz (lek.)**, **lekarz stomatolog (lek. stom.)**, **lekarz weterynarii (lek. wet.)**;
- **studia doktoranckie** dla posiadaczy tytułu magistra lub jego równoważnika;
- **studia podyplomowe.**

Studia dzienne są dominującym rodzajem studiów, poza nimi istnieją także studia zaoczne, wieczorowe i eksternistyczne.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 28 marca 2003 r. w sprawie warunków jakie powinna spełniać uczelnia, aby utworzyć i prowadzić kierunek studiów, oraz nazw kierunków studiów, kształcenie w polskich szkołach wyższych odbywa się na 102 kierunkach studiów (wykaz w załączeniu). Z tej liczby jedynie na takich kierunkach jak: **farmacja**, **kierunek lekarski**, **prawo**, **psychologia**, **stomatologia**, **weterynaria** są prowadzone wyłącznie studia jednolite, kończące się uzyskaniem tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego. Na pozostałych kierunkach - oprócz jednolitych studiów magisterskich - są prowadzone studia dwustopniowe:

1/ zawodowe zakończone uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata, 2/ magisterskie studia uzupełniające, zakończone uzyskaniem tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego.

12.2.5. Warunki wstępu na studia

Od kandydatów ubiegających się o wstęp na studia jest wymagane:

- posiadanie świadectwa dojrzałości; obcokrajowcy chcący podjąć studia w Polsce powinni wykazać się dokumentem równoważnym, który mógłby być uznany w naszym kraju;
- zdanie egzaminu wstępnego, często o charakterze konkursu.

Najczęściej o przyjęciu na I rok studiów decydują wyniki egzaminu wstępnego. Jednak uczelnie, korzystając z nadanej im autonomii, stosują własne kryteria i formy doboru kandydatów. W zależności od atrakcyjności uczelni lub kierunku upraszcza się lub komplikuje warunki wstępu, a niekiedy rezygnuje ze sprawdzianów wstępnych na rzecz selekcji w czasie studiów. Zdarza się, że poszczególne uczelnie wprowadzają co roku korekty do wcześniej stosowanych rozwiązań. Zakres egzaminu wstępnego obejmuje najczęściej program nauczania szkoły średniej. Bez egzaminów wstępnych są przyjmowani laureaci ogólnopolskich olimpiad przedmiotowych.

Kandydatom do **wyższych szkół artystycznych**, **akademii wychowania fizycznego**, **wyższych szkół morskich**, **uczelni wojskowych**, **Wyższej Szkoły Policji** i **Szkoły Głównej Służby Pożarniczej** są stawiane dodatkowe wymagania.

I tak wyższe szkoły artystyczne wymagają aby:

- kandydaci do szkół muzycznych (oprócz wydziałów wokalnych) posiadali dyplom ukończenia szkoły muzycznej II stopnia;
- kandydaci do szkół plastycznych – przed przystąpieniem do egzaminu wstępnego - przedstawili własny dorobek artystyczny;

- kandydaci do szkół teatralnych, filmowych i telewizyjnych – przed przystąpieniem do wieloetapowego egzaminu konkursowego – przedstawili własne dokonania w dziedzinie reżyserii, fotografii lub malarstwa.

Akademie wychowania fizycznego:

- kryterium dopuszczającym kandydata do egzaminu wstępnego jest wynik badania lekarskiego. Natomiast celem samego egzaminu wstępnego jest – oprócz sprawdzianu wiedzy teoretycznej – ocena sprawności fizycznej kandydatów.

Wyższe szkoły morskie:

- wymagany wiek – do 25 roku życia;
- niekaralność;
- zaliczenie praktyki wstępnej;
- dobry stan zdrowia i pozostawanie w stanie wolnym przez pierwszy rok studiów.

W toku rekrutacji kandydaci przechodzą testy psychologiczne i badania lekarskie.

Uczelnie wojskowe:

Kandydaci muszą spełniać następujące wymagania:

- posiadać wyłącznie obywatelstwa polskiego;
- mieć co najmniej 17 i nie więcej niż 23 lata;
- być w stanie wolnym;
- odznaczać się dobrym stanem zdrowia psychicznego i fizycznego. W toku rekrutacji kandydaci przechodzą testy psychologiczne, techniczne oraz sprawności fizycznej.

Wyższa Szkoła Policji i Szkoła Główna Służby Pożarniczej:

Wymagania stawiane kandydatom:

- wiek poniżej 25 lat;
- niekaralność;
- dobra kondycja zdrowotna;
- pozytywna opinia komisji psychologicznej.

12.2.6. Programy studiów

Lista kierunków studiów jest ustalana – zgodnie z ustawowymi uprawnieniami – przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego. Swobodę kształtowania planów i programów studiów mają uczelnie o odpowiedniej liczbie profesorów w radzie wydziału wydającego dyplomy. Ponadto Rada Główna Szkolnictwa Wyższego ustala tzw. standardy nauczania dla poszczególnych kierunków studiów. Stanowią one - w zależności od kierunku studiów - od ok. 30% do 70% realizowanego programu. Programy dla poszczególnych kierunków powstają w uczelniach i są zatwierdzane przez ich władze.

Zajęcia odbywają się w języku polskim. Jednak na niektórych kierunkach są prowadzone również w językach obcych (angielskim, francuskim, niemieckim).

Studia w uczelniach typu uniwersyteckiego można podzielić na dwa cykle: pierwszy trwający 3-4 lata jest przeznaczony na opanowanie ogólnej wiedzy teoretycznej i praktycznej; drugi, trwający ok. 2 lat, w głównej mierze pomaga w zapoznaniu się z wiedzą specjalistyczną i praktyką naukową. Etap ten kończy się napisaniem pracy magisterskiej lub opracowaniem projektu rozwiązania praktycznego.

Dyplom ukończenia studiów wyższych uzyskuje się po zdaniu wszystkich obowiązkowych egzaminów i obronie pracy magisterskiej lub projektu równoważnego pracy magisterskiej.

12.2.7. Dyplomy ukończenia szkół wyższych i uzyskiwane tytuły zawodowe

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 lipca 2004 roku w sprawie rodzajów dyplomów i tytułów zawodowych oraz wzorów dyplomów wydawanych przez uczelnie, nadawane są następujące tytuły zawodowe:

1/ absolwentom wyższych studiów magisterskich i równoważnych:

- **magister** - na kierunkach: humanistycznych, przyrodniczych, matematyczno-fizyczno-chemicznych, wychowania fizycznego, ekonomicznych, społecznych i prawnych oraz medycznych, z wyjątkiem kierunku lekarskiego i kierunków: stomatologia, pielęgniarstwo i położnictwo,
- **magister inżynier** - na kierunkach technicznych, z wyjątkiem kierunku architektura i urbanistyka, na kierunkach rolniczych, leśnych, a także na innych kierunkach studiów, wtedy gdy przedmioty techniczne lub rolnicze stanowią nie mniej niż 50% ogółu zajęć dydaktycznych przewidzianych w planach studiów i programach nauczania na tych kierunkach,
- **magister inżynier architekt** - na kierunku: architektura i urbanistyka,
- **magister sztuki** - na kierunkach artystycznych,
- **lekarz** - na kierunku lekarskim,
- **lekarz dentysta** – na kierunku stomatologia,
- **lekarz weterynarii** – na kierunku weterynaria,
- **magister pielęgniarstwa** - na kierunku pielęgniarstwo,
- **magister położnictwa** - na kierunku położnictwo,

2/ absolwentom wyższych studiów zawodowych:

- **inżynier** - na kierunkach technicznych, z wyjątkiem kierunku architektura i urbanistyka, na kierunkach rolniczych, leśnych, a także na innych kierunkach studiów, wtedy gdy przedmioty techniczne lub rolnicze stanowią nie mniej niż 50% ogółu zajęć dydaktycznych przewidzianych w planach studiów i programach nauczania na tych kierunkach,
- **inżynier architekt** - na kierunku architektura i urbanistyka,
- **licencjat** - na kierunkach: humanistycznych, przyrodniczych, matematyczno-fizyczno-chemicznych, wychowania fizycznego, ekonomicznych, społecznych, artystycznych oraz medycznych, z wyjątkiem kierunków: pielęgniarstwo i położnictwo,
- **licencjat pielęgniarstwa** - na kierunku pielęgniarstwo,
- **licencjat położnictwa** - na kierunku położnictwo.

Dyplomy ukończenia studiów, wydawane przez uczelnie studentom wszystkich rodzajów i kierunków studiów, składają się z części A i części B. Część A to dyplom odpowiednich studiów (magisterskich, magisterskich uzupełniających, zawodowych, specjalnych), część B – suplement do dyplomu, zawierający informacje o posiadaczu dyplomu, dyplomie, poziomie uzyskanego wykształcenia, treści studiów i osiągniętych wynikach, uprawnieniach posiadacza dyplomu, dodatkowe informacje (np. o odbytych praktykach zawodowych), systemie edukacji w Polsce.

Ponadto w wymienionych poniżej uczelniach są nadawane następujące tytuły zawodowe:

- **Akademie wychowania fizycznego** przyznają swoim absolwentom tytuł zawodowy **trenera**. Absolwenci wydziałów wychowania fizycznego uzyskują kwalifikacje nauczycielskie. Absolwenci innych wydziałów (trenerskich, rehabilitacji, fizjoterapii, organizacji i zarządzania) mogą uzupełnić swoje wykształcenie i zdobyć uprawnienia nauczycielskie. Absolwenci kierunku turystyka i rekreacja otrzymują oprócz tytułu zawodowego uprawnienia **instruktora turystyki i instruktora rekreacji**.
- **Wyższe szkoły artystyczne** przyznają tytuł zawodowy **magistra sztuki**. Upoważnia on posiadacza do pracy w zawodach artystycznych oraz nauczania przedmiotów artystycznych (plastyka, muzyka, wiedza o teatrze, film) w szkole i uczelniach, jak również do ubiegania się o stopień doktora lub kwalifikacje pierwszego stopnia.

- **Wyższa Szkoła Policji.** Absolwenci otrzymują tytuł zawodowy **oficera dyplomowanego**. Absolwenci mają możliwość kontynuacji studiów na uzupełniających studiach magisterskich zarówno w uczelniach wojskowych jak i cywilnych. Oprócz policjantów uczelnia kształci także pracowników Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej.
- **Szkoła Główna Służby Pożarniczej** przyznaje tytuły: **inżynier pożarnictwa i magister inżynier pożarnictwa**.
- **Wyższe szkoły wojskowe.** Absolwenci otrzymują tytuły licencjata, inżyniera, magistra, magistra inżyniera lub lekarza (w Wojskowej Akademii Medycznej). Absolwenci studiów magisterskich uzyskują stopień **podporucznika**.

Posiadacze dyplomu magistra lub jego równoważnika mają prawo do kontynuowania nauki na studiach podyplomowych.

Szkoły wyższe. Dane statystyczne (rok akademicki 2001/2002)

	Ogółem	Liczba studentów ogółem	Liczba nauczycieli akademickich ogółem
Szkoły wyższe	344	1 711 367	78 080
w tym państwowe	113	1 007 403	70 222
studia dzienne	-	759 065	-
szkoły niepaństwowe	211	509 279	10 429

12.2.8. Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki

Zgodnie z **Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku**, stopniami naukowymi określonej dziedziny nauki w zakresie danej dyscypliny naukowej są stopnie:

- **doktora**
- **doktora habilitowanego**

Natomiast **stopniami określonej dziedziny sztuki** w zakresie danej dyscypliny artystycznej są stopnie:

- **doktora sztuki**
- **doktora habilitowanego sztuki**

Ww. stopnie są nadawane przez jednostki organizacyjne, posiadające uprawnienia do ich nadawania, czyli radę wydziału lub inną jednostkę organizacyjną szkoły wyższej czy też inną placówkę naukową.

Stopień **doktora** nadaje się osobie, która:

- posiada tytuł zawodowy **magistra, magistra inżyniera, lekarza** lub inny równorzędny,
- zdała z wynikiem pomyślnym egzaminu doktorskie w zakresie określonym przez radę wydziału lub radę innej jednostki organizacyjnej,
- przedłożyła i obroniła rozprawę doktorską, ocenioną pozytywnie przez dwóch recenzentów.

Egzaminy doktorskie są przeprowadzane w zakresie:

- dyscypliny podstawowej odpowiadającej tematowi rozprawy doktorskiej,
- dyscypliny dodatkowej,
- języka obcego nowożytnego.

Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Rozprawa doktorska może być również pracą projektową, konstrukcyjną, technologiczną lub artystyczną, jeżeli odpowiada ww. warunkom.

Stopień **doktora habilitowanego** nadaje się osobie, która:

- posiada stopień naukowy doktora,
- uzyskała znaczny dorobek naukowy lub artystyczny,
- przedstawiła rozprawę habilitacyjną wnoszącą znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej,
- uzyskała trzy pozytywne recenzje rozprawy,
- zdała kolokwium habilitacyjne,
- przeprowadziła pozytywnie oceniony wykład habilitacyjny.

Rozprawę habilitacyjną może stanowić powstałe po uzyskaniu stopnia doktora dzieło, opublikowane w całości lub zasadniczej części, albo jednotematyczny cykl publikacji. Może nią być również zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne, o ile stanowi znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej.

12.2.9. Tytuł naukowy i tytuł w zakresie sztuki

Zgodnie z **Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku**, w Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się:

- **tytuł naukowy profesora** określonej dziedziny nauki,
- **tytuł profesora sztuki**, odnoszący się do określonej dziedziny sztuki.

Tytuł profesora jest nadawany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów.

Tytuł ten może być nadany osobie, która:

- uzyskała stopień doktora habilitowanego,
- posiada osiągnięcia naukowe lub artystyczne znacznie przekraczające wymagania stawiane kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego,
- ma poważne osiągnięcia dydaktyczne, w tym w kształceniu kadry naukowej lub artystycznej.

Centralna Komisja może, w szczególnych przypadkach, na wniosek rady właściwej jednostki organizacyjnej posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego, dopuścić do wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora osobie, która uzyskała stopień doktora i posiada wybitne osiągnięcia naukowe lub artystyczne.

Bibliografia

- Bogaj A.: Liceum ogólnokształcące w Polsce. WSiP Warszawa 1992.
- Bogaj A., Kwiatkowski S., Szymański M.: Edukacja w procesie przemian społecznych. IBE Warszawa 1998.
- Drogosz-Zabłocka E.(red.): Zmiany na rynku pracy a kształcenie zawodowe. IBE Warszawa 1996.
- Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie. MEN Warszawa 1996.
- Informator dla kandydatów na studia wyższe w roku akademickim 2003/2004.
- Karpińska A.(red.): Szkolnictwo niepaństwowe. Partnerstwo czy konkurencja. MWN Olecko 1997.
- Kwiatkowski S.: Liceum techniczne – nowy element w strukturze szkolnictwa zawodowego. W: Kwiatkowski S (red.): Nowe uwarunkowania edukacji szkolnej. IBE Warszawa 1997b.
- MEN o reformie. Biblioteczka reformy. Zeszyty nr 1-16. Warszawa 1998/1999.
- Oświata i wychowanie. Rocznik statystyczny . GUS Warszawa 2003.
- Pęcherski M., Świątek M.: Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917-1977. Podstawowe akty prawne. Warszawa 1978.
- Pęcherski M.: System oświatowy w Polsce Ludowej na tle porównawczym. Warszawa 1981.
- Podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących. MEN Warszawa 1997.
- Rozwój oświaty w Polsce w latach 1990-1991. MEN Warszawa 1992.
- Rozwój edukacji w Polsce w latach 1992-1993. MEN Warszawa 1994.
- Rozwój edukacji w Polsce. MEN Warszawa 1996.
- Szkolnictwo wyższe 2002. Rocznik statystyczny. GUS 2003.
- Ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania. Dz.U. 1961 Nr 32 poz. 160.
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym. Dz.U.1990 Nr 65 poz. 385.
-
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Dz.U. 1996 Nr 106 poz. 496.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych. Dz.U.1997 Nr 96 poz. 590.
- Ustawa z dnia 21 listopada 2001 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego.
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dz.U. 2003 r. Nr 65 poz. 595.
- Wiloch T.J.: System szkolny. PWN Warszawa 1977.
- Wyższe szkoły artystyczne w Polsce w roku akademickim 2001/2002. Min. Kultury Warszawa 2001.

Ponadto wybrane:

- Wytoczne Ministra Oświaty
- Zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej.
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu

Załącznik 1. Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej

I ETAP EDUKACYJNY (klasy I - III)		
Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania
1.	Kształcenie zintegrowane	54
Religia / Etyka		6
Godziny do dyspozycji dyrektora		12
Razem godzin zajęć edukacyjnych		72
II ETAP EDUKACYJNY ^{a)} (klasy IV - VI)		
Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania
1.	Język polski	16
2.	Historia i społeczeństwo	4
3.	Język obcy nowożytny	8
4.	Matematyka	12
5.	Przyroda	9
6.	Muzyka ^{b)}	2
7.	Plastyka ^{b)}	2
8.	Technika	2
9.	Informatyka	2
10.	Wychowanie fizyczne	9 + 3 ^{c)}
11.	Godziny z wychowawcą	3
Razem		72
Religia / Etyka		6
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{d)}		9
Razem godzin zajęć edukacyjnych		87

- a) dotyczy także szkoły specjalnej dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania,
- b) zajęcia te mogą być prowadzone w bloku przedmiotowym sztuka,
- c) formy realizacji czwartej godziny zajęć wychowania fizycznego, obowiązkowej w klasie IV od dnia 1 września 2003 r., a w klasach V i VI od dnia 1 września 2004 r., określają odrębne przepisy,
- d) w szkole specjalnej dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania - co najmniej 1 godzinę tygodniowo w okresie nauczania należy przeznaczyć na zajęcia socjoterapeutyczne.

Załącznik 2. Ramowy plan nauczania dla gimnazjum ^{a)}

Klasy I - III		
Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania
1	Język polski	14
2	Historia	6
3	Wiedza o społeczeństwie	3
4	Język obcy nowożytny	9 + (od 6 do 9) ^{b)}
5	Matematyka	12
6	Fizyka i astronomia	4
7	Chemia	4
8	Biologia	4
9	Geografia	4
10	Plastyka ^{c)}	3
11	Muzyka ^{c)}	
12	Technika	2
13	Informatyka	2
14	Wychowanie fizyczne	9+3 ^{d)}
15	Godziny z wychowawcą	3
Razem		82 + (od 6 do 9)
Religia/Etyka		6
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{e)}		6
Razem godzin zajęć edukacyjnych		94 + (od 6 do 9)

- a) dotyczy także gimnazjum specjalnego dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania,
- b) dotyczy oddziałów dwujęzycznych,
- c) zajęcia te mogą być prowadzone w bloku przedmiotowym sztuka,
- d) formy realizacji czwartej godziny zajęć wychowania fizycznego, obowiązkowej od dnia 1 września 2005 r., określają odrębne przepisy,
- e) w gimnazjum specjalnym dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania co najmniej 1 godzinę tygodniowo w okresie kształcenia należy przeznaczyć na zajęcia socjoterapeutyczne.

Załącznik 3. Ramowy plan nauczania dla trzyletniego liceum ogólnokształcącego, w tym trzyletniego liceum ogólnokształcącego specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych^{a)}, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży	Dla dorosłych	
		Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin w trzyletnim okresie nauczania
				Semestry I -VI
			Klasy I - III	Forma stacjonarna
1	Język polski	14	11	198
2	Pierwszy język obcy ^{b)}	15	6	108
3	Drugi język obcy ^{b), c)}		-	-
4	Historia	5	3	54
5	Wiedza o społeczeństwie	2	1	18
6	Wiedza o kulturze	1	-	-
7	Matematyka	9	7	126
8	Fizyka i astronomia	3	2	36
9	Chemia	3 } + 2	2 } + 1	36 } + 18
10	Biologia	3	2	36
11	Geografia	3	2	36
12	Podstawy przedsiębiorczości	2	1	18
13	Technologia informacyjna ^{d)}	2	2	36
14	Wychowanie fizyczne	9	-	-
15	Przysposobienie obronne	2	-	-

16	Godziny z wychowawcą	3	-	-
17	Godziny na nauczanie przedmiotów ujętych w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym	10	6	104
Razem		88	46	824
Religia /Etyka		6	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{e)}		4	2	40
Razem godzin zajęć edukacyjnych		98	48	864
Zajęcia rewalidacyjne		30	-	-

- a) Nie dotyczy uczniów z upośledzeniem umysłowym.
- b) Jeden z języków obcych powinien być kontynuacją języka obcego nauczanego w gimnazjum.
- c) W przypadku oddziału dla uczniów niesłyszących lub słabo słyszących, zwolnionych z nauki drugiego języka obcego, godziny te pozostają do dyspozycji dyrektora.
- d) Dla technologii informacyjnej przedmiotem ujętym w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym jest informatyka.
- e) W liceum ogólnokształcącym specjalnym dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania co najmniej 1 godzinę tygodniowo należy przeznaczyć na zajęcia socjoterapeutyczne.

Załącznik 4. Ramowy plan nauczania dla trzyletniego liceum profilowanego, w tym trzyletniego liceum profilowanego specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych^{a)}, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży	Dla dorosłych	
		Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin w trzyletnim okresie nauczania
		Klasy I - III	Semestry I - VI	
			Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1	Język polski	14	11	198
2	Pierwszy język obcy ^{b)}	15	6	108
3	Drugi język obcy ^{b), c)}		-	-
4	Historia	5	3	54
5	Wiedza o społeczeństwie	2	1	18
6	Wiedza o kulturze	1	-	-
7	Matematyka	9	7	126
8	Fizyka i astronomia	3 } + 2	2 } + 1	36 } + 18
9	Chemia			
10	Biologia			
11	Geografia	3	2	36
12	Podstawy przedsiębiorczości	2	1	18
13	Technologia informacyjna ^{d)}	2	2	36
14	Wychowanie fizyczne	9	-	-
15	Przysposobienie obronne	2	-	-
16	Godziny z wychowawcą	3	-	-
17	Zajęcia w profilu	13	8	144
Razem		91	48	864

Religia / Etyka	6	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{e)}	5	3	54
Razem godzin zajęć edukacyjnych	102	51	918
Zajęcia rewalidacyjne	30	-	-

- a) Nie dotyczy uczniów z upośledzeniem umysłowym.
- b) Jeden z języków obcych powinien być kontynuacją języka obcego nauczanego w gimnazjum.
- c) W przypadku oddziału dla uczniów niesłyszących lub słabo słyszących, zwolnionych z nauki drugiego języka obcego, godziny te pozostają do dyspozycji dyrektora.
- d) Dla technologii informacyjnej przedmiotem ujętym w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym jest informatyka.
- e) Część godzin przeznaczana się na nauczanie przedmiotów ujętych w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym, przy czym w klasie III wymiar godzin wynosi nie mniej niż 2 godziny tygodniowo; w liceum profilowanym specjalnym dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania - co najmniej 1 godzinę tygodniowo w okresie nauczania należy przeznaczyć na zajęcia socjoterapeutyczne.

Załącznik 5. Ramowy plan nauczania dla czteroletniego technikum, w tym czteroletniego technikum specjalnego dla uczniów niepełnosprawnych^{a)}, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży	Dla dorosłych	
		Liczba godzin tygodniowo w czteroletnim okresie nauczania	Liczba godzin tygodniowo w czteroletnim okresie nauczania	Liczba godzin w czteroletnim okresie nauczania
		Klasy I - IV	Semestry I - VIII	
			Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1	Język polski	14	11	198
2	Pierwszy język obcy ^{b)}	15	6	108
3	Drugi język obcy ^{b), c)}		-	-
4	Historia	5	3	54
5	Wiedza o społeczeństwie	2	1	18
6	Wiedza o kulturze	1	-	-
7	Matematyka	9	7	126
8	Fizyka i astronomia	3 } + 1	2 } + 1	36 } + 18
9	Chemia			
10	Biologia			
11	Geografia	3	2	36
12	Podstawy przedsiębiorczości ^{d)}	2	1	18
13	Technologia informacyjna ^{e)}	2	2	36
14	Wychowanie fizyczne	12	-	-
15	Przysposobienie obronne	2	-	-
16	Godziny z wychowawcą	2	-	-
17	Kształcenie zawodowe według programu nauczania dla zawodu	50	35	630
Razem		129	75	1.350

Religia / Etyka	8	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{f)}	5	3	54
Razem godzin zajęć edukacyjnych	142	78	1.404
Praktyka zawodowa: tygodni w klasie / semestrze ^{g)}			
Zajęcia rewalidacyjne	30	-	-

- a) Nie dotyczy uczniów z upośledzeniem umysłowym.
- b) Jeden z języków obcych powinien być kontynuacją języka obcego nauczanego w gimnazjum.
- c) W przypadku oddziału dla uczniów niesłyszących lub słabo słyszących, zwolnionych z nauki drugiego języka obcego, godziny te pozostają do dyspozycji dyrektora.
- d) W grupach zawodów ekonomicznych, handlowych i pokrewnych wymiar godzin może być zmniejszony o 1 godzinę; godzina ta pozostaje do dyspozycji dyrektora.
- e) Dla technologii informacyjnej przedmiotem ujętym w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym jest informatyka.
- f) Część godzin przeznaczona na nauczanie przedmiotów ujętych w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym, przy czym w klasie IV wymiar godzin wynosi nie mniej niż 2 godziny tygodniowo; w technikum specjalnym dla uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania - co najmniej 1 godzinę tygodniowo w okresie nauczania należy przeznaczyć na zajęcia socjoterapeutyczne.
- g) Dyrektor szkoły ustala klasy / semestry, w których będzie realizowana praktyka zawodowa w wymiarze określonym w programie nauczania.

Załącznik 6. Ramowy plan nauczania dla zasadniczej szkoły zawodowej, w tym zasadniczej szkoły zawodowej specjalnej dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży	Dla dorosłych		
		Klasy I - II	Liczba godzin tygodniowo w dwuletnim okresie nauczania	Liczba godzin tygodniowo w dwuletnim okresie nauczania	Liczba godzin w dwuletnim okresie nauczania
			Semestr I - IV		
			Forma stacjonarna	Forma zaoczna	
1	Język polski	5	4	72	
2	Język obcy ^{a)}	3	2	36	
3	Historia i wiedza o społeczeństwie	2	1	18	
4	Matematyka	4	3	54	
5	Fizyka i astronomia	2	1	18	
6	Geografia z ochroną i kształtowaniem środowiska	2	1	18	
7	Podstawy przedsiębiorczości	1	1	18	
8	Technologia informacyjna	1	-	-	
9	Wychowanie fizyczne ^{b)}	6	-	-	
10	Przysposobienie obronne	2	-	-	
11	Godziny z wychowawcą	2	-	-	
12	Kształcenie zawodowe według programu nauczania dla zawodu ^{c)}	34	26	468	
Razem		64	39	702	
Religia/Etyka ^{b)}		4	-	-	
Godziny do dyspozycji dyrektora		2	1	18	

Razem godzin zajęć edukacyjnych^{d)}	70	40	720
Zajęcia rewalidacyjne	20	-	-
Zajęcia socjoterapeutyczne ^{e)}	4	-	-

- a) w szkole specjalnej dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, ze sprzężonymi niepełnosprawnościami z autyzmem - zajęcia z języka obcego prowadzone są w przypadku kontynuacji nauki języka obcego realizowanego w gimnazjum,
- b) w przypadku okresu nauczania dłuższego niż dwuletni zajęcia edukacyjne realizuje się w każdej klasie, zgodnie z odrębnymi przepisami,
- c) podziału godzin przeznaczonych na kształcenie teoretyczne i kształcenie praktyczne w danym zawodzie dokonuje dyrektor szkoły, z tym że wymiar godzin przeznaczonych na kształcenie praktyczne w zasadniczej szkole zawodowej dwuletniej nie może wynosić mniej niż 20 godzin, a w zasadniczej szkole zawodowej trzyletniej - mniej niż 30 godzin; w przypadku uczniów - młodocianych pracowników dyrektor szkoły dokonuje podziału godzin w porozumieniu z pracodawcami, z uwzględnieniem przepisów Kodeksu pracy; w oddziałach wielozawodowych nauczanie przedmiotów zawodowych teoretycznych odbywa się odrębnie dla każdego zawodu przez okres 4 tygodni w każdej klasie, w wymiarze 34 godzin tygodniowo,
- d) w przypadku ustalenia dla danego zawodu okresu nauczania dłuższego niż dwuletni - wymiar godzin z zakresu kształcenia zawodowego zwiększa się proporcjonalnie, natomiast w przypadku przedmiotów ogólnokształcących, z wyjątkiem zajęć edukacyjnych wychowanie fizyczne oraz religia/etyka, zachowuje się wymiar godzin ustalony dla dwuletniego okresu nauczania, z tym że dopuszcza się realizowanie przedmiotów ogólnokształcących w całym okresie nauczania,
- e) dotyczy uczniów niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania.

Załącznik 7. Ramowy plan nauczania dla liceum ogólnokształcącego dla dorosłych na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Liczba godzin tygodniowo				Liczba godzin w czteroletnim okresie nauczania
		Semestry I - II	Semestry III - IV	Semestry V - VI	Semestry VII - VIII	
		Forma stacjonarna				Forma zaoczna
1.	Język polski	3	3	3	3	200
2.	Język obcy nowożytny	3	3	2	2	132
3.	Matematyka	3	3	2	2	168
4.	Historia	1) } -) } +1	1) } -) } +1	1) } -) } +1	1) } 1) } +1	540
5.	Wiedza o społeczeństwie					
6.	Geografia	1) }	1) }	1) }	1) }	
7.	Biologia z higieną i ochroną środowiska	1) }	1) }	1) }	1) }	
8.	Fizyka z astronomią	1) } +1	1) } +1	1) } +2	1) } +1	
9.	Chemia	1) }	1) }	1) }	1) }	
Razem		16	16	15	15	1.040
Godziny do dyspozycji dyrektora ^{a)}		2	2	3	3	240
Razem godzin zajęć edukacyjnych		18	18	18	18	1.280

a) w okresie nauczania należy przeznaczyć 1 godzinę tygodniowo w formie stacjonarnej oraz 18 godzin w formie zaocznej na zajęcia edukacyjne podstawy przedsiębiorczości.

Załącznik 8. Ramowy plan nauczania dla szkoły zasadniczej na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży			Dla dorosłych	
		Liczba godzin tygodniowo			Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin w trzyletnim okresie nauczania
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1.	Język polski	3	2	2	5	90
2.	Język obcy nowożytny	2	2	2	3	60
3.	Matematyka	2	2	2	4	75
4.	Historia	2	-	-	1	15
5.	Wiedza o społeczeństwie	-	1	-	1	15
6.	Ochrona i kształtowanie środowiska	1	-	-	1)	15)
7.	Fizyka z astronomią	1	1	-	1) } +1	20) } +20
8.	Chemia	2	-	-	1) }	20) }
9.	Przysposobienie obronne	1	1	-	-	-
10.	Wychowanie fizyczne	3	3	2	-	-
11.	Godziny z wychowawcą	1	0,5	0,5	-	-
12.	Przedmioty zawodowe i zajęcia praktyczne	11	15,5	18,5	34	650
13.	Zarys wiedzy o gospodarce ^{a)}	-	1	1	1	20
Razem		29	29	28	53	1.000
Religia / Etyka		2	2	2	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora		-	-	-	1	20
Razem godzin zajęć edukacyjnych		31	31	30	54 ^{b)}	1.020 ^{b)}
Wychowanie do życia w rodzinie			Po 10 godzin rocznie			

- a) przedmiot obowiązkowy, o ile specyfika zawodu nie wymaga szerszego zakresu wiedzy - umiejętności z tej dziedziny (inną nazwę przedmiotu i liczbę godzin określi program nauczania dla danego zawodu); treści przedmiotu powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu podstaw przedsiębiorczości,
- b) w przypadku ustalenia w programie nauczania dla danego zawodu krótszego okresu nauczania w szkole dla dorosłych, w planie nauczania zmniejsza się odpowiednio wymiar godzin ustalony dla trzyletniego okresu nauczania; dla przedmiotów ogólnokształcących zachowuje się wymiar godzin ustalony dla trzyletniego okresu nauczania.

Załącznik 9. Ramowy plan nauczania dla liceum zawodowego na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży				Dla dorosłych	
		Liczba godzin tygodniowo				Liczba godzin tygodniowo w czteroletnim okresie nauczania	Liczba godzin w czteroletnim okresie nauczania
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1.	Język polski	4	4	4	4	10	140
2.	Język obcy nowożytny	3	3	2	2	8	140
3.	Historia	2	2	1	1	3	60
4.	Wiedza o społeczeństwie	-	-	-	1	1	16
5.	Geografia	2	1	1	-	2	40
6.	Matematyka	3)	3)	2)	2)	6)	94)
7.	Fizyka z astronomią	1) } +2	1) } +2	1) } +2	1) } +1	2) } +4	40) } +40
8.	Chemia	2)	1)	-)	-)	2)	40)
9.	Ochrona i kształtowanie środowiska /Biologia z higieną i ochroną środowiska ^{a)}	1)	1)	-)	-)	2)	30)
10.	Elementy informatyki	2	1	-	-	2	40
11.	Przysposobienie obronne	1	1	-	-	-	-
12.	Wychowanie fizyczne	3	3	2	2	-	-
13.	Godziny z wychowawcą	0,5	0,5	0,5	0,5	-	-
14.	Przedmioty zawodowe i zajęcia praktyczne	3,5	6,5	13,5	15,5	29	620
15.	Zarys wiedzy o gospodarce ^{b)}	-	1	1	-	1	20
Razem		30	31	30	30	72	1.320
Religia / Etyka		2	2	2	2	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora		-	-	-	-	4	80
Razem godzin zajęć edukacyjnych		32	33	32	32	76	1.400

Praktyka zawodowa: tygodni w klasie i	
Wychowanie do życia w rodzinie	Po 10 godzin rocznie

- a) wymiar godzin przedmiotu biologia z higieną i ochroną środowiska w szkole dla młodzieży wynosi 4 godziny tygodniowo w okresie nauczania,
- b) przedmiot obowiązkowy, o ile specyfika zawodu nie wymaga szerszego zakresu wiedzy - umiejętności z tej dziedziny (inną nazwę przedmiotu i liczbę godzin określi program nauczania dla danego zawodu); treści przedmiotu powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu podstaw przedsiębiorczości.

Załącznik 10. Ramowy plan nauczania dla liceum technicznego na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży				Dla dorosłych		
		Liczba godzin tygodniowo				Liczba godzin tygodniowo w czteroletnim okresie nauczania	Liczba godzin w czteroletnim okresie nauczania	
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Forma stacjonarna	Forma zaoczna	
1.	Język polski	4	4	4	4	12	140	
2.	Pierwszy język obcy nowożytny ^{a)}					10	100	
3.	Drugi język obcy nowożytny ^{b)}	6	5	4	4	-	-	
4.	Matematyka	3	4	3	4	10	110	
5.	Wiedza o społeczeństwie	-	-	-	1	1	16	
6.	Historia	1) } +2	1	1	1	2) } ±1	30) } ±10	
7.	Geografia	1) } +2	1	1	-	2) } ±1	30) } ±10	
8.	Biologia z higieną i ochroną środowiska	1) } +2	1) } +1	1	-	2) } +1	30) } +10	
9.	Fizyka z astronomią	1) } +2	1) } +1	1	-	2) } +1	30) } +10	
10.	Chemia	2) }	1) }	-	-	2) }	30) }	
11.	Elementy informatyki	1	2	-	-	2	30	
12.	Przysposobienie obronne	1	1 ^{o)}	-	-	-	-	
13.	Wychowanie fizyczne	3	3	2	2	-	-	
14.	Godziny z wychowawcą	1	1	0,5	0,5	-	-	
Profil kształcenia zawodowego								
15.	Podstawy przedsiębiorczości ^{d)}					4	50	
16.	Komputeryzacja ^{e)}		2	3	10,5	11,5	1	16

17.	Bloki ogólnozawodowe					10	144	
18.	Zajęcia fakultatywne	-	2	3	3	4	40	
Razem		31	31	31	31	66	816	
Religia / Etyka		2	2	2	2	-	-	
Godziny do dyspozycji dyrektora		-	-	-	-	4	40	
Razem godzin zajęć edukacyjnych		33	33	33	33	70	856	
Praktyka		-	-	2 tygodnie	-	2 tygodnie	2 tygodnie	
Wychowanie do życia w rodzinie		po 10 godzin rocznie						

- a) w okresie nauczania liczba godzin tygodniowo w szkole dla młodzieży wynosi 11 lub 12 godzin,
- b) w okresie nauczania liczba godzin tygodniowo w szkole dla młodzieży wynosi 7 lub 8 godzin,
- c) zajęcia mogą być realizowane w formie tygodniowego obozu wakacyjnego,
- d) w okresie nauczania liczba godzin tygodniowo w szkole dla młodzieży wynosi 8 godzin,
- e) w okresie nauczania liczba godzin tygodniowo w szkole dla młodzieży wynosi 2 godziny.

Załącznik 11. Ramowy plan nauczania dla technikum, liceum i szkoły równorzędnej, na podbudowie programowej ośmioletniej szkoły podstawowej

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży					Dla dorosłych		
		Liczba godzin tygodniowo					Liczba godzin tygodniowo w pięcioletnim okresie nauczania	Liczba godzin w pięcioletnim okresie nauczania	
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Klasa V	Forma stacjonarna	Forma zaoczna	
1.	Język polski	4	3	3	3	3	10	140	
2.	Język obcy nowożytny	2	2	2	2	2	8	140	
3.	Historia	2	1	1	1	1	3	60	
4.	Wiedza o społeczeństwie	-	-	-	-	1	1	16	
5.	Geografia	2	1	1	-	-	2	40	
6.	Matematyka	2)	2)	2)	2)	2)	6)	94)	
7.	Fizyka z astronomią	1)	1)	1)	1)	-)	2)	40)	
8.	Chemia	2)	1)	-)	-)	-)	2)	40)	
9.	Ochrona i kształtowanie środowiska /Biologia z higieną i ochroną środowiska ^{a)}	1)	1)	-)	-)	-)	2)	30)	
		} +2		} +2		} +1		} +1	
		} +2		} +1		} +1		} +4	
		} +2		} +1		} +1		} +40	
10.	Elementy informatyki	2	1	-	-	-	2	40	
11.	Przysposobienie obronne	1	1	-	-	-	-	-	
12.	Wychowanie fizyczne	3	3	2	2	2	-	-	
13.	Godziny z wychowawcą	1	0,5	0,5	0,5	0,5	-	-	
14.	Przedmioty zawodowe i zajęcia praktyczne	6	11,5	15,5	16,5	17,5	52	1.100	

15.	Zarys wiedzy o gospodarce ^{b)}	-	-	1	1	-	1	20
Razem		31	31	30	30	30	95	1.800
Religia / Etyka		2	2	2	2	2	-	-
Godziny do dyspozycji dyrektora		-	-	-	-	-	5	100
Razem godzin zajęć edukacyjnych		33	33	32	32	32	100	1.900
Praktyka zawodowa: tygodni w klasie i								
Wychowanie do życia w rodzinie					Po 10 godzin tygodniowo			

- a) wymiar godzin przedmiotu biologia z higieną i ochroną środowiska w szkole dla młodzieży wynosi 4 godziny tygodniowo w okresie nauczania,
- b) przedmiot obowiązkowy, o ile specyfika zawodu nie wymaga szerszego zakresu wiedzy - umiejętności z tej dziedziny (inną nazwę przedmiotu i liczbę godzin określi program nauczania dla danego zawodu); treści przedmiotu powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu podstaw przedsiębiorczości.

**Załącznik 12. Ramowy plan nauczania dla technikum, liceum i szkoły równorzędnej,
na podbudowie programowej szkoły zasadniczej**

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży ^{a)}			Dla dorosłych ^{a)}	
		Liczba godzin tygodniowo			Liczba godzin tygodniowo w trzyletnim okresie nauczania	Liczba godzin w trzyletnim okresie nauczania
		Klasa I	Klasa II	Klasa III	Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1.	Język polski	4	3	3	6	100
2.	Język obcy nowożytny	2	2	2	5	78
3.	Historia	2	1	1	2	40
4.	Wiedza o społeczeństwie	-	-	1	1	16
5.	Geografia	2	2	-	2	30
6.	Matematyka	2)	2)	2)	4)	60)
7.	Fizyka z astronomią	2)	1)	-)	2)	30)
8.	Chemia	1)	1)	-)	2)	40)
9.	Ochrona i kształtowanie środowiska /Biologia z higieną i ochroną środowiska ^{b)}	1)	-)	-)	1)	16)
		} +2	} +2,5	} +1,5	} +2	} +10
10.	Elementy informatyki	2	1	-	2	40
11.	Wychowanie fizyczne	2	2	2	-	-
12.	Godziny z wychowawcą	1	0,5	0,5	-	-
13.	Przedmioty zawodowe	7	12	17	22	380
Razem		30	30	30	51	840
	Religia / Etyka	2	2	2	-	-
	Godziny do dyspozycji dyrektora	-	-	-	3	60
Razem godzin zajęć edukacyjnych		32	32	32	54	900
Praktyka zawodowa: tygodni w klasie						

- a) w przypadku ustalenia w programie nauczania dla danego zawodu 2,5-letniego okresu nauczania, ogólny wymiar godzin w planie nauczania zmniejsza się o $\frac{1}{6}$ ogólnego wymiaru godzin ustalonego dla 3-letniego okresu nauczania; dla przedmiotów ogólnokształcących zachowuje się wymiar godzin ustalony dla 3-letniego okresu nauczania, z tym że dla przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole dla młodzieży wymiar godzin zmniejsza się o $\frac{1}{6}$ ogólnego wymiaru godzin ustalonego dla 3-letniego okresu nauczania,
- b) wymiar godzin przedmiotu biologia z higieną i ochroną środowiska w szkole dla młodzieży wynosi 4 godziny tygodniowo w okresie nauczania.

Załącznik 13. Ramowy plan nauczania dla szkoły policealnej i pomaturalnej ^{a)}

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży ^{b)}				Dla dorosłych ^{b)c)}	
		Liczba godzin tygodniowo				Liczba godzin tygodniowo w dwuletnim okresie nauczania	Liczba godzin w dwuletnim okresie nauczania
		Semestr I	Semestr II	Semestr III	Semestr IV	Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1.	Przedmioty zawodowe i zajęcia praktyczne lub moduły	24	24	26	26	37	680
2.	Zarys wiedzy o gospodarce ^{d)}	2	2	-	-	1	20
3.	Wychowanie fizyczne	2	2	2	2	-	-
Razem godzin zajęć edukacyjnych		28 ^{e)}	28 ^{e)}	28 ^{e)}	28 ^{e)}	38 ^{e)}	700 ^{e)}
Praktyka zawodowa: tygodni w semestrze i							

- a) kształcenie w zawodach medycznych: technik elektroradiolog, dietetyk, ortoptystka, ratownik medyczny, technik dentystyczny, technik farmaceutyczny, technik fizjoterapii i terapeuta zajęciowy może odbywać się wyłącznie w szkołach dla młodzieży,
- b) ustalając w programie nauczania dla danego zawodu 1,5-letni lub 2,5-letni okres nauczania, ogólne wymiary godzin dla 2-letniego okresu nauczania odpowiednio zmniejsza się lub zwiększa:
- w szkole dla młodzieży - o 14 godzin tygodniowo w okresie nauczania,
 - w szkole dla dorosłych: w formie stacjonarnej - o 10 godzin tygodniowo w okresie nauczania, a w formie zaocznej - o średni wymiar godzin w semestrze,
- c) w zawodach medycznych niewymienionych w lit. a) kształcenie w szkole dla dorosłych może odbywać się wyłącznie w formie stacjonarnej,
- d) przedmiot lub moduł obowiązkowy, o ile specyfika zawodu nie wymaga szerszego zakresu wiedzy - umiejętności z tej dziedziny (inną nazwę przedmiotu lub modułu i liczbę godzin określi program nauczania dla danego zawodu); treści przedmiotu lub modułu powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu podstaw przedsiębiorczości,
- e) dopuszcza się zwiększenie liczby godzin w przypadku szkół, które realizują dopuszczone do użytku szkolnego przed dniem 1 stycznia 1999 r. programy nauczania dla:
- zawodów rolniczych i gospodarki żywnościowej:
 - w szkole dla młodzieży - do 30 godzin tygodniowo,
 - w szkole dla dorosłych - o 2 godziny tygodniowo w ciągu dwóch lat w formie stacjonarnej, a w formie zaocznej - o 40 godzin w ciągu dwóch lat,
 - zawodów medycznych:
 - w szkole dla młodzieży - do 30 godzin tygodniowo,
 - w szkole dla dorosłych - o 2 godziny tygodniowo w ciągu dwóch lat w formie stacjonarnej.

Załącznik 14. Ramowy plan nauczania dla szkoły policealnej na podbudowie programowej liceum ogólnokształcącego (kształcenie w zawodach na poziomie robotniczym) oraz na podbudowie programowej liceum technicznego

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Dla młodzieży ^{a)}		Dla dorosłych ^{a) b)}	
		Liczba godzin tygodniowo		Liczba godzin tygodniowo w rocznym okresie nauczania	Liczba godzin w rocznym okresie nauczania
		Semestr I	Semestr II	Forma stacjonarna	Forma zaoczna
1.	Przedmioty zawodowe i zajęcia praktyczne lub moduły	24	24	20	410
2.	Zarys wiedzy o gospodarce ^{c)}	2	2	1	20
3.	Wychowanie fizyczne	2	2	-	-
Razem godzin zajęć edukacyjnych		28	28	21	430
Praktyka zawodowa: tygodni w semestrze i					

- a) ustalając w programie nauczania dla danego zawodu półroczny lub 1,5-roczny okres nauczania, ogólny wymiar godzin dla rocznego okresu nauczania odpowiednio zmniejsza się lub zwiększa:
- w szkole dla młodzieży - o 14 godzin tygodniowo w okresie nauczania,
 - w szkole dla dorosłych: w formie stacjonarnej - o 10 godzin tygodniowo w okresie nauczania, a w formie zaocznej - o średni wymiar godzin w semestrze,
- b) w zawodach medycznych kształcenie w szkole dla dorosłych może odbywać się wyłącznie w formie stacjonarnej,
- c) przedmiot lub moduł obowiązkowy, o ile specyfika zawodu nie wymaga szerszego zakresu wiedzy i umiejętności z tej dziedziny (inną nazwę przedmiotu lub modułu i liczbę godzin określi program nauczania dla danego zawodu); treści przedmiotu lub modułu powinny uwzględniać zagadnienia z zakresu podstaw przedsiębiorczości.

Załącznik 15. Wzory świadectw i dyplomów

Świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego – strona 1

**ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO**

.....
imię (imiona) i nazwisko

urodzon..... dnia r.
w woj.
w roku szkolnym ukończył.....

Liceum Ogólnokształcące

im.

w woj.

w klasie o profilu

oraz zdał..... egzamin dojrzałości w dniu r.

Świadectwo jest dokumentem stwierdzającym posiadanie wykształcenia średniego ogólnego i uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia w szkołach wyższych.

....., dnia r.
(miejscowość)

Nr

AB 0000000

m.p.

DYREKTOR
.....
(pieczęć, podpis)

MEN-II/45/2

Dyplom ukończenia studiów wyższych

Część A

strona 2, lewa wewnętrzna

strona 3, prawa wewnętrzna

<p>Część A</p> <div style="border: 1px solid black; width: 100px; height: 100px; margin: 0 auto; text-align: center; padding: 5px;">Fotografia 45x65 mm</div> <p style="text-align: center;">mp.</p> <p style="text-align: center;">(pieczęć pieczętna dyplomu)</p> <p>Nr dyplomu</p>	<p>..... (nazwa uczelni)</p> <p>..... (nazwa jednostki organizacyjnej uczelni)</p> <p>DYPLOM</p> <p>Pan(i) (imię, imiona i nazwisko)</p> <p>urodzony(a) dnia r.</p> <p>w odby(a) studia na kierunku</p> <p>w zakresie</p> <p>z wynikiem</p> <p>i uzyskał(a) w dniu r.</p> <p>tytuł zawodowy</p> <p>Dziekan lub kierownik jednostki organizacyjnej</p> <p>Rektor</p> <p>..... (pieczęć imienna i podpis)</p> <p>..... (miejsce)</p> <p>..... mp.</p> <p>..... dnia r.</p>
--	--

Uwaga: Wzory innych świadectw i dyplomów dostępne są na stronie www.buwiwm.edu.pl

Załącznik 16. Dyscypliny nauki (sztuki), w których szkoły wyższe i instytuty naukowe w Polsce mogą nadawać stopnie naukowe

Stopnie naukowe w Polsce mogą być nadawane w następujących dziedzinach nauki (sztuki) (na podstawie Uchwały Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych - M.P. z dnia 14 sierpnia 2003 r.):

1. Nauki biologiczne:

- 1) biochemia;
- 2) biofizyka;
- 3) biologia;
- 4) biotechnologia;
- 5) ekologia.

2. Nauki chemiczne:

- 1) biochemia;
- 2) chemia;
- 3) technologia chemiczna.

3. Nauki ekonomiczne:

- 1) ekonomia;
- 2) nauki o zarządzaniu;
- 3) towaroznawstwo.

4. Nauki farmaceutyczne.

5. Nauki fizyczne:

- 1) astronomia;
- 2) biofizyka;
- 3) fizyka;
- 4) geofizyka.

6. Nauki humanistyczne:

- 1) archeologia;
- 2) bibliologia;
- 3) etnologia;
- 4) filozofia;
- 5) historia;
- 6) językoznawstwo;
- 7) literaturoznawstwo;
- 8) nauki o polityce;
- 9) nauki o poznaniu i komunikacji;
- 10) nauki o sztuce;
- 11) nauki o zarządzaniu;
- 12) pedagogika;
- 13) psychologia;
- 14) religioznawstwo;
- 15) socjologia.

7. Nauki leśne:

- 1) drzewnictwo;
- 2) leśnictwo.

8. Nauki matematyczne:

- 1) informatyka;
- 2) matematyka.

9. Nauki medyczne:

- 1) biologia medyczna;
- 2) medycyna;
- 3) stomatologia.

10. Nauki o kulturze fizycznej.

11. Nauki o Ziemi:

- 1) geofizyka;
- 2) geografia;
- 3) geologia;
- 4) oceanologia.

12. Nauki prawne:

- 1) nauka o administracji;
- 2) prawo;
- 3) prawo kanoniczne.

13. Nauki rolnicze:

- 1) agronomia;
- 2) inżynieria rolnicza;
- 3) kształtowanie środowiska;
- 4) ogrodnictwo;
- 5) rybactwo;
- 6) technologia żywności i żywienia;
- 7) zootechnika.

14. Nauki techniczne:

- 1) architektura i urbanistyka;
- 2) automatyka i robotyka;
- 3) biocybernetyka i inżynieria biomedyczna;
- 4) budowa i eksploatacja maszyn;
- 5) budownictwo;
- 6) elektronika;
- 7) elektrotechnika;
- 8) geodezja i kartografia;
- 9) górnictwo;
- 10) informatyka;
- 11) inżynieria chemiczna;
- 12) inżynieria materiałowa;
- 13) inżynieria środowiska;
- 14) mechanika;
- 15) metalurgia;
- 16) technologia chemiczna;
- 17) telekomunikacja;
- 18) transport;
- 19) włókiennictwo.

15. Nauki teologiczne.

16. Nauki weterynaryjne.

17. Nauki wojskowe.

18. Sztuki filmowe.

19. Sztuki muzyczne:

- 1) dyrygentura;
- 2) instrumentalistyka;
- 3) kompozycja i teoria muzyki;
- 4) reżyseria dźwięku;
- 5) rytmika i taniec;
- 6) wokalistyka.

20. Sztuki plastyczne:

- 1) architektura wnętrz;
- 2) fotografia;
- 3) grafika;

- 4) konserwacja dzieł sztuki;
- 5) malarstwo;
- 6) rzeźba;
- 7) wzornictwo.

21. Sztuki teatralne.